

Ім'я користувача:
Моца Андрій Андрійович

ID перевірки:
1007900756

Дата перевірки:
18.05.2021 00:10:48 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet

Дата звіту:
18.05.2021 00:23:55 EEST

ID користувача:
100006701

Назва документа: CseresznyeErzsebet_BA_szakdolgozat_2021.docx

Кількість сторінок: 39 Кількість слів: 11856 Кількість символів: 90813 Розмір файлу: 1.04 MB ID файлу: 1007993796

4.22% Схожість

Найбільша схожість: 1.47% з Інтернет-джерелом (<http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/5285/1/Konf%2017..pdf>)

4.22% Джерела з Інтернету

32

Сторінка 41

Пошук збігів з Бібліотекою не проводився

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра: Історії та суспільних дисциплін

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
КУЛЬТУРНІ ПОДІЇ В ТИЖНЕВИК «БЕРЕГ» (1876-1918)

Черешня Ержебет Юрїївна

Студентка 4-го курсу

Освітня програма: «Середня освіта (Історія)»

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 7 /27 жовтня 2020 року

Науковий керівник:

Чотарі Ю. Ю.

**доктор філософії у галузі історії,
кандидат історичних наук, доцент**

Завідувач кафедрою:

Чотарі Ю. Ю.

**доктор філософії у галузі історії,
кандидат історичних наук, доцент**

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 201_

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра історії та суспільних дисциплін

Кваліфікаційна робота
КУЛЬТУРНІ ПОДІЇ В ТИЖНЕВИК «БЕРЕГ» (1876-1918)

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Виконав: студентка 4-го курсу

Черешня Ержебет Юріївна

Освітня програма: «Середня освіта (Історія)»

Науковий керівник: **Чотарі Ю. Ю**

доктор філософії у галузі історії,
кандидат історичних наук, доцент

Рецензент: ст. викл. **Дорчі К. Д.**

Берегове
2021

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Történelem- és Társadalomtudományi Tanszék

KULTURÁLIS ESEMÉNYEK A „BEREG” HETILAP HASÁBJAIN (1876-1918)

Szakedolgozat

Képzési szint: alapképzés

Készítette: Cseresznye Erzsébet

4. évfolyamos hallgató

Képzési program: Történelem

Témavezető:

Csatáry György

történelemtudományok kandidátusa,
PhD, docens

Recenzens:

Darcsi Karolina

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
I.РОЗДІЛ: ІСТОРІЯ ПРЕСИ БЕРЕЖСЬКОГО КОМІТАТУ.....	7
1.1. Населення Березького комітату у період дуалізму	7
1.2. Історія преси Березького комітату	8
1.3. Щотижнева газета «Берег».....	11
II.РОЗДІЛ: СПІВРОБІТНИКИ ЩОТИЖНЕВОЇ ГАЗЕТИ «БЕРЕГ»	15
2.1. Життя і діяльність Шандора Янки.....	15
2.2. Життя і діяльність Шандора Коровді	17
2.3. Інші співробітники щотижневої газети «Берег».....	18
III.РОЗДІЛ: КУЛЬТУРНІ ПОДІЇ НА СТОРІНКАХ ЩОТИЖНЕВОЇ ГАЗЕТИ «БЕРЕГ».....	22
3.1. Асоціації на сторінках щотижневої «Берег».....	22
3.2. Казино	23
3.3. Асоціація жінок.....	25
3.4. Зусилля Мадяризація на сторінках щотижневої газети «Берег»	27
3.5. Театр у Берегові (1874-1910)	28
РЕЗЮМЕ	33
РЕЗЮМЕ НА УРКАЇНСЬКОЇ МОВИ	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	35
ДОДАТКИ.....	38

TARTALOM

BEVEZETÉS	5
I.FEJEZET: BEREG VÁRMEGYE DUALIZMUSKORI LAPKIADÁSA	7
1.1. Bereg vármegye dualizmuskori népessége	7
1.2. Bereg vármegye dualizmuskori lapjai	8
1.3. A Bereg című hetilap.....	11
II.FEJEZET: A BEREG CÍMŰ HETILAP MUNKATÁRSAI	15
2.1. Janka Sándor élete és munkássága.	15
2.2. Kóródy Sándor élete és munkássága	17
2.3. A Bereg hetilap további munkatársai	18
III.FEJEZET: KULTURÁLIS ESEMÉNYEK A BEREG HETILAP HASÁBJAIN	22
3.1. Egyletesedés a Bereg hasábjain	22
3.2. Kaszinók	23
3.3. Nőegylet	25
3.4. Magyarosítási törekvések a Bereg hasábjain	27
3.5. Színház Beregszászban (1874-1910).....	28
ÖSSZEFOGLALÓ	33
ÖSSZEFOGLALÓ UKRÁN NYELVEN	34
FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM JEGYZÉKE	35
MELLÉKLETEK	38

BEVEZETŐ

A *szakdolgozatom címe*: Kulturális események a Bereg hetilap hasábjain. A *témaválasztásom oka* az volt, hogy érdeklődtem a lapkiadások és annak hatásai iránt. Véleményem szerint a dualizmus korban fontos szerepet töltek be a lapok, hiszen ez volt az elsősorú hírközlési fórum az emberek számára. Ma már elhalványult ennek a jelentősége, hiszen felváltotta a televízió, az internet és a rádió. *Kutatásom objektuma* a Bereg megyei sajtó, annak szemlézése a dualizmus korában, a *kutatásom tárgya* a Bereg hetilap története és kiemelt cikkeinek jellemzése.

Meggyőződésem, hogy ennek a témának van *aktualitása*, hiszen a legtöbb évfolyam fellelhető a Kárpátaljai Állami Levéltárban, illetve az Arcanum Digitális Adatbázisán, ami nem került feldolgozásra idáig. A sajtó a közösség életének az alakítója és egyúttal a tükörképe is. Így fontosnak tartom ennek a kulcsfontosságú és kiemelkedő szereppel rendelkező lap kutatását. A levéltárunkból hiányzó évfolyamok a következők: 1896, 1905, 1907, 1909, 1911-13, 1915-19.

A Bereg hetilap összefoglalja Bereg vármegye dualizmus kori történéseit, és aki ezzel az időszakkal foglalkozik, annak megkerülhetetlen, hogy a lappal is foglalkozzon. Elsősorban a lap kiadásával foglalkoztam az évfolyammunkámban, melynek célja az volt, hogy feltárjam, milyen lapok jelentek meg ekkor Bereg vármegyében. Ezzel párhuzamosan kutattam a Bereg hetilap írásait. Továbbiakban a Bereg hetilap munkatársaival foglalkoztam, részletesebben Janka Sándor főszerkesztővel és Kóródy Sándor segédszerkesztővel. A *kutatásom fő tárgya* a kulturális események bemutatása a Bereg hetilap hasábjain, így munkámban helyet kaptak az egyletek megalakulásáról és működéséről, valamint a beregszászi színházi életet érintő cikkek.

A *szakdolgozatom célja* összességében a lap bemutatása, ezen belül pedig a kulturális események jellemzése a Bereg hetilap hasábjain. Az én meglátásom szerint a témát lehet még kutatni.

A munkám során a következő *kutatási módszereket* alkalmaztam: először is a Bereg vármegye rövid dualizmuskori viszonyait ismertettem, majd rátértem a sajtószemlére. Ez azért volt szükséges, hogy a szakdolgozatomat egy kontextusban helyezzem. Forrásaim legfőképp a Bereg hetilap cikkei voltak, az 1876-1910-es évfolyamok. Használtam a Lehoczky Tivadar Beregvármegye monographiája I. és II. kötetét, valamint László Gézané tanulmányait, A történelmi Bereg, Szabolcs, Szatmár, Ugocsa és Ung vármegyék sajtótörténete 1845-től 1920-ig. Az interneten is elérhető Munkács című lapot is tanulmányoztam, melyben értékes cikkeket találtam.

A Felhasznált forrás és irodalomjegyzékben bővebben fel van sorolva, hogy milyen szakirodalmat használtam a munkám során.

Az innovációja a szakdolgozatomban a kulturális események feltárása a Bereg hasábjain, különös tekintettel a színházügyre.

A szakdolgozatom szerkezetileg a következőképpen van felépítve: Bevezető, három fejezet, mindhárom fejezet 3 vagy 4 alpontokra bomlik, összegzés két nyelven, felhasznált források és irodalomjegyzékek, mellékletek. 30 oldal szöveget, egy térképet, négy képet és egy táblázatot tartalmaz. A felhasznált irodalomlista 23 címegegyeséget tartalmaz, melyben a Bereg hetilap számai dominálnak.

I. FEJEZET

BEREG VÁRMEGYE DUALIZMUSKORI LAPJAI

1.1. Bereg vármegye dualizmuskori népessége

A történelmi Magyarország keleti vármegyéihez, az ún. „peremvidékhez” tartozott Bereg vármegye, területe az 1879-es statisztikai adatok szerint 3727 km² volt.¹(*térkép lásd 1. melléklet*)

1857-ben Bereg vármegye 129.888 lakossággal bírt,² az 1869-es népszámlálási adatok szerint 159,223 lakos, 1910-ben pedig 235,659 lakost számláltak.³ A térségben kimutatható 1867 és 1918 között mintegy 48%-os növekedés. Az 1869-72-es országgyűlést követően megváltoztak a közigazgatási területi beosztások, ennek következtében Bereg vármegyében 7 járás szerveződött meg Beregszász székhellyel.⁴

Bereg vármegyére leginkább 500 és 1000 lélekszámú települések voltak a jellemzőek. Az adatok Bereg vármegyéről azt bizonyítják, hogy a ritkán lakott megyék közé tartozott. Ennek hátterében a rossz közlekedési viszonyok álltak, illetve anyagi problémák miatt, így a lakosság egy része a kivándorlás mellett döntött. Itt meg kell említeni elsősorban a belső vándorlást, ami a falvakból a nagyobb településekre, városokban történő tömörülés jelentett. Ennek oka leginkább a jobb megélhetőség, a munkalehetőség keresése volt. Bereg vármegyében két rendezett tanácsú város létezett: Munkács és Beregszász. A másik fontosabb tényező volt a külföldre való kivándorlás, amely igen jellemző volt Bereg vármegyében is. A szegénység és munkalehetőség hiánya miatt választotta sok Bereg vármegyei lakos a kivándorlást.⁵

Bereg vármegye nemzetiségi megoszlását tekintve a magyarok aránya az 50%-ot sem éri el, a térségben dominál a ruszin (ukrán) nép, mely majdnem elérte az 50%-ot a vizsgált időszakban.⁶

¹LEHOCZKY TIVADAR: Bereg vármegye monográfiája I. rész. Ungvár, 1881. 11.

²FÉNYES ELEK: A Magyar Birodalom nemzetiségei és ezek száma vármegyék és járások szerint. Pest, 1867. 35.

³LEHOCZKY T. i.m. 1881. 429.

⁴ A következők voltak a járások: Beregszászi első, Beregszászi második, Kászonyi, Munkács Latorca bal parti, Munkács Latorca jobb parti, vereckei, felvidéki. Az első világháború idején pedig a következőképpen szerveződtek meg a járások: Alsóvereczeki járásba (székhelye Alsóvereczke), Felvidéki járásba (székhelye Ilosva), Latorczai járásba (székhelye Oroszvég), Mezőkaszonyi járásba (székhelye Mezőkaszony), Munkácsi járásba (székhelye Munkács), Szolyvai járásba (székhelye Szolyva), Tiszaháti járásba (székhelye Beregszász).

In: Magyarország történeti helységnévtára: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye. Központi Statisztikai Hivatal Népszámlálási Főosztály, Budapest, 2000. 46.

⁵LÁSZLÓ GÉZÁNÉ: A történelmi Bereg, Szabolcs, Szatmár, Ugocsa és Ung vármegyék sajtótörténete 1845-től 1920-ig. Budapest, 2013. 14.

⁶LEHOCZKY T. i.m. 1881. 431.

Megemlíthető még a németek aránya, mely 1880 és 1910 között 5 és 10%-os arányban voltak jelen.⁷

Az egyház a térségben nagy szerepet vállalt az oktatásban, népnevelésben, a sajtóviszonyok alakításában. A felekezeti megoszlás tekintetében a hitfelekezetre vonatkozó kérdéseket már 1870. évi népszámláláskor feltették. Bereg vármegyében amint már említett ruszin nép domináns nemzetiségéből kifolyólag a térség nagyobb részben ruszin ajkú görög katolikusok éltek, de magyar ajkú görög katolikusok is számon vannak tartva. A római katolikusok a Szatmári Püspökséghez tartoztak, ezen belül pedig a Beregi Főesperesség alá. A reformátusok a Beregi Református egyházmegyéhez tartoztak. Szórványban éltek evangélikusok, valamint a 18. században a még szórványban élő izraelita felekezetűek száma a dualizmus éveiben egyre növekedett.⁸

Bereg vármegyére vonatkozó adatokat tekintve a térségben hatalmas arányú analfabetizmust lehet kimutatni, mely az évek során, a népoktatás terén folytatott intézkedéseknek és a tankötelezettségi törvény bevezetésének köszönhetően egyre jobban csökkent. Megdöbbentő arányok jellemzőek az 1870-es adatokra, eszerint a lakosság 81,2%-át érintette az analfabetizmus, mely két évtized múlva 18,7%-al, majd négy évtized múltán 38,4%-al csökkent ennek az aránya. A térség viszonylatában hatalmas változások mentek végben, azonban az 1890. évi országos 38%-os átlagot még így is meghaladta az analfabetizmus.⁹

1.2. Bereg vármegye dualizmuskori lapjainak áttekintése

A kiegyezést követően életben lépett az 1848: XVIII. tc., így a sajtó újra szabad lett. Királyi és kerületi táblákat állítottak fel, így tehát Pest, Kőszeg, Nagyszombat, Debrecen és Eperjes lettek az esküdtszékek központjai.¹⁰

A sajtótörvénynek köszönhetően a sajtó 1867-1875 között a legszabadabb korszakát élte. Megjelentek sorra különféle lapok, vidéken is terjedt és növekedett számuk. A megyeszékhelyek már a hetvenes években rendelkeztek helyi közlönyökkel. Az egész ország területén elterjedtek a vegyes tartalmú lapok, megjelentek a politikai, szépirodalmi sajtóorgánumok is.¹¹

A sajtó szabadsága elérte a peremvidéki megyéket is, így Bereg vármegyében, hasonlóan a többi vármegyéhez, megjelentek a helyi lapok. Égető kérdés volt azonban a kiterjedt analfabetizmus, mely miatt az olvasóközönség csekélynek bizonyult. Az 1870-es adatok szerint a

⁷ LÁSZLÓ G. i.m. 2013. 30.

⁸ POLYÁK MARIANN: Görög katolikus és állami elemi népiskolák Bereg vármegyében a dualizmus elején. Piliscsaba, 2013. 21-22.

⁹ LÁSZLÓ G. i.m. 2013. 32.

¹⁰ BUZINKAY GÉZA: Kis magyar sajtótörténet. Budapest, 1993.

In: <https://vmek.oszk.hu/03100/03157/03157.htm#19> Letöltés ideje: 2021. 03. 12.

¹¹ KÓKAY GYÖRGY: A magyar sajtó története. Budapest, 1994.

In: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/SajtoTortenet-a-magyar-sajto-tortenete-1/> Letöltés ideje: 2021. 03. 12.

vármegye lakosságának 81,2%-át tették ki az analfabéták. Ez a szám az 1910-es évekre lecsökkent, a népoktatási intézkedések és a tankötelezettség bevezetésének köszönhetően, így az analfabetizmus aránya 42,8%-ra mérsékelődött.¹² Ez természetesen gátolta a lapok megjelenését, hiszen kevés támogatás mellett csak kevés lap jelent meg a megyében.¹³

A Bereg vármegyei sajtótermékekhez tartozik többek között a Palay J. Zsigmond postamester által szerkesztett **Postai Szemle**, mely szaklap volt. A postamesterek vezetésével egy postapolitikai és technikai szakközlönnnyel bővült Bereg vármegye sajtója 1879- ben. Fél éven át jelent meg, február 1-től augusztus 3-ig. A Postai Szemle a saját alapítású nyomdájában, Bátyúban készült el. 1880-ban rövid ideig Pally német nyelven is kiadta **Post Zeitung** néven.¹⁴

1884-ben megjelent az első városhoz kötődő vegyes tartalmú lap a vármegyében, mely **Munkács** címmel jelent meg Munkács városában. A szerkesztők Csomár István gimnáziumi tanár, Gáthy Géza író, Gottier Lajos gyógyszerész és Uszkay Bálint főjegyző voltak. A lap nemzeti érzelmű volt, melynek célja Munkács hírnevének megemlése.¹⁵ Emellett a lap küzdött a nevelés ügyének fejlesztéséért, mivel azt valódi nemzeti ügynek tartották. Így írt erről a lap 1885-ben: „*Munkácson és vidéken a nevelés ügyének előmozdítása nemcsak közügy, hanem valódi magyar nemzeti ügy*”.¹⁶ Továbbá írt Bereg vármegye magyarosításáról, melyet Csomár István közölt, szerinte az idegen nép, többek között a csehek és morvák miatt sorvad a magyar nyelv.¹⁷

1885-ben egy pedagógiai folyóiratokhoz sorolandó orgánium jelent meg a vármegyében **Beregmezei Tanügy** néven, melynek célja a pedagógusok segítése volt.¹⁸ A kor adatai szerint a nemzetiségiek aránya a megye lakosságának több mint a felét tette ki. 1880-as adatok szerint 57,7%-os volt a nem magyar nemzetiségiek aránya, legnagyobb nemzetiség a rutén volt, mely a lakosság 48,1%-át tette ki.¹⁹ Ez a lap tanulmányokkal és cikkekkel segítette a magyar pedagógusokat, hogy terjesszék a magyar nyelvet.²⁰

Ugyanabban az évben, 1885-ben Beregszászban irodalmi lap jelent meg **Szünóra** címmel. A szépirodalmi ismeretterjesztőt Pataky István királyi járásbíró, alügyész, író szerkesztette. A lap nem volt hosszú életű, mivel fél év után megszűnt. Okai közt volt, hogy a már említett Munkács című lap lesújtóan írt az irodalmi lapról, szerinte nem felelt meg a szépirodalmi lappal szemben támasztott követelményeknek.²¹ Így írt erről a Munkács szerkesztősége: „*Ezen első szám felett*

¹² LEHOCZKY T. i. m. 1881. 431.

¹³ A Bereg megyei lapokból (1867-1918 között) készült táblázat a függelék 2. számú mellékletében található kronológiai sorrendben szedve.

¹⁴ LÁSZLÓ G. i. m. 2013. 101.

¹⁵ Ugyanott, 107.

¹⁶ Társadalmi Feladatok. In: Munkács, II. évfolyam, 17. szám, Munkács, 1885.

¹⁷ CSOMÁR ISTVÁN: A magyarosodás Beregmezejében. In: Munkács, II. évfolyam, 32. szám, Munkács, 1885

¹⁸ LÁSZLÓ G. i. m. 2013. 112.

¹⁹ LEHOCZKY T. i. m. 1881. 431.

²⁰ LÁSZLÓ G. i. m. 2013. 112.

²¹ LÁSZLÓ G. i. m. 2013. 112.

gondolkozván, azt kérdeztem magamtól, van-e a lapra a Bereg megyében szükség a mostani körülmények közt?” A szerkesztő rögtön válaszolt a feltett kérdésére: „Nincs szükség, mert e megye 4 lapot nem bír feltartani ez idő szerint...” Továbbfolytatta kritikáját: „Határozottan állítom, hogy nincs szükség e lapra, nincsenek hozzá íróink sem.” Kritikája rátért a Szünóra szerkesztőségének hiányosságaira, arra, hogy nincsenek jó írói a lapnak. „Ha Önök írni akarnak, ott van a „Bereg” bővítsék azt...”²² A csekély olvasóközönség is a lap megszűnését sürgette.

1888-ban Munkácson egy rövid életű élclap jelent meg **Vas Gereben** néven. Ugyanitt 1889 januárjában pedig egy egyházi lap látott napvilágot **Felvidéki Sion** címmel. Az egyházmegyei papnövelde hallgatói alapították, szerkesztője Mikita Sándor teológiai doktor volt.²³ 1890-es felekezeti megoszlás adatai szerint a lakosság legtöbbször a görög katolikus felekezethez tartozott. (49,36%).²⁴ A lap célja a katolikus teológiai irodalom művelése volt, foglalkoztak a hitélettel, hitoktatással, vallási neveléssel, az egyházmegye történetével, szertartással, erkölcsiséggel. Lehetőséget kaptak a fiatal egyházi költők verseik publikálására. 1889 év végén Munkács városában ismét megjelent egy vegyes tartalmú orgánus **Kárpátalja** címmel. A lap párttól függetlennek vallotta magát, melynek szerkesztője Csomár István volt. A lap a Kárpátok alján lakó népek kívánságait és érzelmeit próbálta tolmácsolni. Rövid életű orgánusról van szó, mely 1890 novemberében szűnt meg. Megszűnésének oka az előfizetők csekély számához vezethető vissza.²⁵

1892. szeptember végén ismét bővült Munkács vegyes tartalmú lapja, Fenyves Lajos szerkesztésében megjelent a **Munkács és vidéke**. A lap társadalmi, szépirodalmi és ismeretterjesztő hetilapként jelent meg. Jelmondata a francia forradalom ideológiája: szabadság, egyenlőség, testvériség. Az ipart, kereskedelmet és közgazdaságot is figyelemmel kísérte a lap. Pártolás és olvasóközönség hiánya révén 1897 augusztusában megszűnt, a lap 6 évfolyamot élt meg. Bereg megyében kívánta terjeszteni a kultúrát és hazafias érzelmeket a **Beregi Ellenőr**, mely 1897. évben jelent meg. 1890-es évek végén a térségben megjelentek a nevelésügyi szaklapok, Bereg megyében **Állam Tanítók Országos Egyesületének Értesítője** néven jelent meg 1898 és 1902 között Munkácson, melynek feladata a tanítóképzés színvonalának emelése illetve a tanítói fizetések rendezése.²⁶

Társadalmi, vármegyei és közigazgatási jellegű lap volt a **Beregi Újság**, mely 1904 és 1909 között jelent meg Kubowich Géza ügyvéd szerkesztésében. Későbbiekben politikai lappá alakult át, magukat függetlennek, szabadnak és igazmondónak tartották. Bereg megye első politikai lapja a Munkácson megjelent Munkácsi Hírlap, mely 1905-től 1919-ig jelent meg, szerkesztője Katz

²² CSOMÁR ISTVÁN: Megjelent a Szünóra. In: Munkács, 20. szám, Munkács. 1885.

²³ LÁSZLÓ G. i. m. 2013. 113.

²⁴ LEHOCZKY T. i. m. 1881. 430.

²⁵ LÁSZLÓ G. i. m. 2013. 114.

²⁶ Ugyanott, 116.

Sándor munkácsi ügyvéd volt. Politikai laphoz sorolható még az 1910 januárjában megjelent **Beregvármegye**, mely két évfolyamot élt meg. Tisza István és a Nemzeti Munkapárt politikáját támogatta. Rövid életű politikai orgánium volt a **Bereg megyei Hétfői Újság**, mely 1911-ben jelent meg. 1903. július 2-án indult meg a vármegye hivatalos lapja **Beregvármegye Hivatalos Lapja** címmel. 1912-ben megjelent a független hetilap **Beregi Hírlap** elnevezéssel.²⁷

Összességében véve Bereg vármegyében a fentebb leírtak szerint jelentek meg orgániumok, azonban korántsem olyan intenzíven, mint az ország belső részein, valamint a térséghez -, azaz Ung, Ugocsa, Szatmár vármegyéhez – képest is csak Ugocsa megyében volt kevesebb az orgániumok száma. Ennek okai a már említett analfabetizmus aránya, a ruszinok nagyarányú jelenléte mely lényegesen csökkentette a lapok támogatottságát, valamint közlekedési és anyagi problémák is közrejátszottak.

1.3. A Bereg című hetilap

A **Bereg** című hetilap megyei és társadalmi érdekű közlöny volt, mely hetente egyszer, vasárnaponként, de bizonyos esetekben hetente kétszer is megjelent, ezen kívül gyakran adtak ki ünnepi számokat illetve mellékleteket. Már a 60-as 70-es években gondolkoztak a megyében egy vegyes tartalmú lap kiadásán, erre a feladatra Várady Gusztáv, Jobszly Gyula és Hunyadi Béla tehetséges fiatalok vállalkoztak. Elkészítették a sajtó tervezetét is, azonban az anyagi helyzet miatt ez nem valósult meg, a terv kivitelezhetetlen volt, hiszen hatalmas összegű fizetést írtak a szerkesztő javára, melyre nem volt fedezet.²⁸

Bereg vármegyének Ung vármegyéhez való csatolásának híre felvakarta a közhangulatot.²⁹ 1873 karácsonyán a magyar kormány benyújtott egy törvényjavaslatot, miszerint Bereg vármegyét be kell olvasztani Ung vármegyébe, emiatt a lakosság tiltakozott, igyekeztek a kormány véleményét átformálni, erre pedig egy megoldást találtak, egy saját közlöny, vármegyei sajtó létrehozását, mivel ekkor még a vármegyében egy lapot sem jelent meg rendszeresen. Így született meg a Bereg hetilap.³⁰

1874-ben Janka Sándor gimnáziumi tanár és Kóródy Sándor ügyvéd, író és költő vállalkozott arra a feladatra, hogy megindítsák a Bereg hetilapot. 1873. november 11-én engedélyt is kaptak a hetilap megindításához, melynek mindenben meg kellett felelnie az 1848-as sajtótörvénynek.³¹

²⁷LÁSZLÓ G. i. m. 2013. 121.

²⁸JANKA SÁNDOR: Húsz év előtt. In: Bereg hetilap, XXI. évfolyam, 1. szám, 1895.

²⁹KERESZTYÉN BALÁZS: Vidékünk közéletének tükre: a Bereg. In: Hatodik Síp VI. évfolyam, 1994.

³⁰RADICS MIHÁLY: A „Bereg” története. 1874-1876, In: Bereg hetilap, XL. évfolyam, 1. szám, 1914.

³¹JANKA SÁNDOR: A „Bereg” története. In: Bereg hetilap XXVI. évfolyam 1. szám, Beregszász, 1900.

Már a Bereg első számában Kóródy Sándor „Csergő” álnév alatt levelet intézett az újság hasábjain Janka Sándorhoz, melyben kifejtette ellenzését a beolvasztással kapcsolatban. Aggodalmait így fogalmazta meg: „*Nem fér a fejemben sehogy sem: hogy és miként lehetséges az, hogy Ungvárra kell mennem, ha „ithon” akarok maradni.*”³²

Janka Sándor 500 példányban készítette el a Bereget, amelyből 400 példányt küldött szét. Abban bizakodott, hogy a vármegyében van annyi felvilágosult és a közügyek iránt érdeklődő személy, aki hajlandó előfizetni az újságot.³³ Azonban számításai nem valósultak meg, sorban jöttek a gondok,

I. számú kép: Bereg című hetilap III. évfolyam 14. számának címlapja

a rendezetlen nyomdai viszonyok illetve a kevés előfizető száma miatt 1875 végére a lap szerkesztői az újság beszüntetése mellett döntöttek.³⁴ A lap utolsó száma 1876. január 2-án jelent meg, ezután pár hónapig nem volt újságja a megyének. Így írt erről Janka Sándor: „... *kénytelenek vagyunk beszüntetni e lapot, mely két év óta mint egy szívünkhöz való forrva, melyet édes reménnyel ápolgatnánk, gondozgatnánk.*”³⁵ Eddig a lapkiadó társulat tagjai voltak: Horváth István főispán, Péchy Tamás, Hunyadi Béla, Jobszly Gyula, Tájnel Ödön, Guthy Ferenc, Bloksay István, Kóródy Sándor és Janka Sándor.³⁶

1876. szeptember 3-án Gulácsy Dezső vármegyei tiszti ügyész újra megindította a lapot, szükségét érezte a lap megjelenését,³⁷ de a rossz nyomdai viszonyok miatt neki sem sikerült életben tartania az újságot, így 1877. szeptember 16-án a lap szünetelt körülbelül másfél évig,

egészen 1879-ig.³⁸

1879-ben ismét elindult a lap Janka Sándor szerkesztő és Deák János kiadó és laptulajdonos jóvoltából. Első számának címlapján reményekkel telve ír a Bereg hetilap továbbéléséről, és kéri a lakosságot, hogy a közhaszon iránt ne legyenek közönyösek, támogassák a lapot előfizetéssel.³⁹

³² RADICS MIHÁLY: A „Bereg” története 1874-1876. In: Bereg hetilap, XL. évfolyam, 1. szám, 1914.

³³ LÁSZLÓ G. i. m. 2013. 96.

³⁴ JANKA SÁNDOR: A „Bereg” története. In: Bereg hetilap XXVI. évfolyam 1. szám, Beregszász, 1900.

³⁵ Búcsú az olvasótól. In: Bereg hetilap, III. évfolyam, 1. szám, Beregszász, 1876.

³⁶ JANKA S. i. m. 1900.

³⁷ Szerkesztői szó. In: Bereg hetilap, III. évfolyam, 2. szám, Beregszász, 1876.

³⁸ Programm az új évben. In: Bereg hetilap, V. évfolyam, 1. szám, Beregszász, 1879.

³⁹ Programm az új évben. In: Bereg hetilap, V. évfolyam, 1. szám, Beregszász, 1879.

Janka Sándor szerint a lap megjelenését csak egy szűk értelmiség támogatja, így írt erről: „Nem bírjuk elképzelni, hogy egy ilyen kiterjedésű megyébe ne akadna 2-300 ember, ki évente megyei közművelődési célra négy forintot ne vonhatna magától”.⁴⁰ Később az újság bevétele egyre növekedett, rendeződtek a nyomdai viszonyok is. 1889. március 31-én a nyomdát teljesen megvásárolta Sallay Gyula és a kor igényeihez képest felszerelte, majd a Haladás névvel megnyitotta. Innentől kezdve az ő könyvnyomdájában láttak napvilágot a Bereg lapjai. A nyomda 1892. április 9-én a lap tulajdonjogát is megszerezte, s fennállásáig megjelentette.⁴¹

Janka Sándor 1890-ig szerkesztette a lapot, a hetilap *XVI. évfolyamának 10. számában* közölte, hogy egészségügyi problémái miatt nem tudja tovább szerkeszteni a lapot, ezt a pozíciót pedig átadja egy fiatalabb, és szerinte alkalmasabb egyénnek, Matavoszky Béla segéd-tanfelügyelőnek.⁴²

Matavovszky Béla 1892 márciusáig volt a Bereg hetilap szerkesztője, ekkor előreléptették a Bereg megyei tankerület kir. tanfelügyelőjévé, így lemondott szerkesztői pozíciójáról. Utóda Hitter (Halmágyi) Ferenc lett, aki csupán hat szám erejéig volt szerkesztője a hetilapnak.⁴³

Dr. Belényesi András 1892 áprilisában vette át a szerkesztői feladatokat. Bemutató cikkében kitűzte céljait és meghatározta legfőbb irányvonalait: tárgyilagos és informatív közlönnyé szeretne volna tenni a lapot. Hangsúlyozta, hogy a lap nem foglalkozik politikával és személyeskedéssel sem.⁴⁴ 1892 szeptemberétől a lap kiemelkedő munkatársa lett Kóródy Zoltán⁴⁵, 1893 júniusában pedig átvette a szerkesztőséget is. Első szerkesztői cikkében a lap színvonalának és szellemi értékének emelését tűzte ki célul.⁴⁶

1895-től ismét Janka Sándor vette át a főszerkesztést immár harmadjára egészen 1903 októberéig. Az ő szerkesztői időszakában kiemelkedő munkatársai voltak a hetilapnak 1895-től 1897-ig Rhédel János segédszerkesztő,⁴⁷ 1897-től Kosári (Krémer) István segédszerkesztő és, Könye Nándor főmunkatárs,⁴⁸ majd 1898 novemberétől Kosári (Krémer) István lett a főmunkatársa a lapnak.⁴⁹ 1901 novemberétől pedig Dr. Kubovich Géza lett a főmunkatárs és Kosári (Krémer) István a segédszerkesztő.⁵⁰

⁴⁰ JANKA SÁNDOR, KÓRÓDY SÁNDOR: E lap olvasóihoz. In: Bereg hetilap V. évfolyam 16. szám Beregszász, 1879.

⁴¹ JANKA SÁNDOR: A „Bereg” története. In: Bereg hetilap XXVI. évfolyam 1. szám, Beregszász, 1900.

⁴² JANKA SÁNDOR: A „Bereg” olvasóközönségéhez. In: Bereg hetilap, XVI. évfolyam, 10. szám, Beregszász, 1890.

⁴³ HITTER FERENCZ: Olvasóinkhoz. In: Bereg hetilap, XVIII. évfolyam, 10. szám, Beregszász, 1892.

⁴⁴ DR. BELÉNYESI ANDRÁS: A „Bereg” olvasóihoz. In: Bereg hetilap, XVIII. évfolyam, 16. szám, Beregszász, 1892.

⁴⁵ Kóródy Zoltán. In: Bereg hetilap, XVIII. évfolyam, 36. szám, 1892.

⁴⁶ KÓRÓDY ZOLTÁN: Olvasóinkhoz. In: Bereg hetilap, XIX. évfolyam, 27. szám, 1893.

⁴⁷ Az olvasóinkhoz. In: Bereg hetilap, XXI. évfolyam, 1. szám, 1895.

⁴⁸ Változás lapunk szerkesztőségében. In: Bereg hetilap, XXIII. évfolyam, 1. szám, 1897.

⁴⁹ Olvasóinkhoz. In: Bereg hetilap, XIII. évfolyam, 45. szám, 1897.

⁵⁰ Címlap. In: Bereg hetilap, XXVII. évfolyam, 46. szám, 1901.

1903 októberében Janka Sándor végleg lemondott szerkesztői posztjáról egészségügyi okok miatt. Búcsú cikkében közli, hogy míg tollat tud fogni, addig írásait megjelenteti a Bereg hasábjain.⁵¹ Utódjául Radics Mihályt jelölte ki, aki már hosszú ideje, azaz 22 éve volt munkatársa a hetilapnak.⁵² A lap megszűnésének dátuma és okai rejtve maradtak, az első világháborút követően több lap is megszűnt, egyrészt politikai, másrészt anyagi okok miatt.⁵³

⁵¹ JANKA SÁNDOR: A „Bereg”-t olvasóközönségéhez. In: Bereg hetilap, XXIX. évfolyam, 40. szám, 1903.

⁵² RADICS MIHÁLY: Olvasóinkhoz. In: Bereg hetilap, XXIX. évfolyam, 40. szám, 1903.

⁵³ SÁNDOR LÁSZLÓ: A kárpát-ukrajnai magyar könyv- és lapkiadás, nyomdászat és könyvkereskedelem 1919-1980-ig. In: Magyar könyvszemle, 99. évfolyam, 1. szám, Akadémiai kiadó, Budapest, 1983.

II. FEJEZET

A BEREG HETILAP MUNKATÁRSAI

2.1. Janka Sándor élete és munkássága

Janka Sándor 1847. március 16-án született a Bereg vármegyei Beregsom településén, református lelkészi családban. Apja Beregvégardóban volt lelkész. Janka Sándor a középiskolai tanulmányait Sárospatakon végezte 1864-67 között, ahol hittudományt is tanult.⁵⁴ Már diákkorában próbálkozott az írással, cikkeit gyakran közölte a Pesti Napló, a Budapesti Hírlap. Amikor negyedik hallgató lett, az intézmény megszűnt, így segédtanár lett a főgimnázium V.-VI.

2. számú kép: Janka Sándor portréja a Bereg c. hetilap XXVIII. évfolyam, 1. szám, 1901.

osztályában. Az erdélyi önképzőkörnek és az ifjúsági olvasó-egyletnek elnöke volt, tanítványai több pályázaton is sikeresen végzett bölcsészetből, teológiából, irodalomból.⁵⁵

1869-ben Beregszászban helyezkedett el tanárként a református felekezeti algimnáziumban. 1870-ben apja hivatását követve letette a papi vizsgát és lelkésszé avatták.⁵⁶ Tanári állása mellett az irodalom élte. Elnöke volt a Bereg megyei Irodalmi- és Műpártoló egyesületnek. Irodalmi működését először szépirodalmi lapokban költeményekkel kezdte meg, később az egyházi irodalmi téren folytatta, hol számos önálló cikke és tanulmánya jelent meg.⁵⁷ A „Vértanú és szent” című verses drámáját a Magyar Tudományos Akadémia dicsérettel tüntette ki.⁵⁸

1874-ben alapította meg a Bereg c. újságot, amely a nehéz anyagi körülmények ellenére megjelent. A hetilapot ő szerkesztette kisebb-nagyobb kihagyásokkal: 1874. január 1-től 1876. január 2-ig, 1879-től 1890. március 2-ig és 1895-től 1914-ig. A Bereg rovatait gyakran ő maga írta.

⁵⁴ K. N.: Janka Sándor. In: Bereg hetilap, XXVII. évfolyam, 1. szám, Beregszász, 1901.

⁵⁵ LEHOCZKY TIVADAR: Beregvármegye monographiája II. rész. Ungvár, 1882, 140.

⁵⁶ Ugyanott

⁵⁷ SZINNYEI JÓZSEF: Magyar Írók Élete és Munkái. Budapest. 1992. 42.

In: <http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/index.htm> Letöltés ideje: 2021. 04. 11

⁵⁸ SCHÜRGER FERENC: Állami főgimnázium értesítője. XXV. évfolyam, Beregszász, 1914-1915.

Nagyobb cikkei is jelentek meg itt, ilyen volt 1876-os évfolyamban „A szerelem hatalma” című műve.⁵⁹ Cikkei többnyire névtelenül vagy álnéven jelentek meg. Írt a Kikelet című albumban, a Fővárosi Lapokban, a Protestáns Egyház és Iskola Lapokban, a Nefelejcsben, a Családi Körben, a Pesti Naplóban, a Budapesti Hírlapban, a Beregben és a Beregmezei Tanügyben. Összesen körülbelül ezer cikk került ki a keze alól.⁶⁰

Janka Sándor elvégezte az anyakönyvvezetői tanulmányait is Beregszászon és sokat tett a történelmi múlt emlékeinek megőrzéséért. Beregszászban múzeum létrehozásán dolgozott, de az ehhez szükséges anyagi fedezetet sajnos nem tudta előteremteni. Számos történelmi jelentőségű tárgyat mentett meg, többek között barátai segítségével megvette Pudpolócon (Vezérszállás) II. Rákóczi Ferenc íróasztalát, majd a Sárospataki Múzeumnak ajándékozta azt. Ma is az ottani Rákóczi-múzeum egyik legbecsesebb tárgyaként tartják számon.⁶¹

Az ő érdemei közé sorolható a millenniumi ünnepség megindítása, így egy nemzeti ünnepet valósított meg. A Bereg hetilap 1889. évi 10. számában egy hosszabb terjedelmű cikket jelentetett meg az ezredév megünneplése céljából. Így fogalmazott: *„Igen, vármegyénk volt a honfoglalók legelső birtoka; tehát nekünk, e vármegye fiainak kell legelől járnunk, az országos mozgalom megindításának fáradságát vállainkra vennünk s magunk részéről is gondoskodnunk kellő időben, hogy az ezredév napján a nagy ünnepet méltóan ünnepelhessük meg.”*⁶² Ő tett először indítvány ez ügyben a Bereg vármegyei közgyűlésen, és a kormány a későbbiekben ezt a tervezetet valósította meg. Az eredeti indítvány 1906-ban maga Janka Sándor kéziratával a Nemzeti Múzeumba került.⁶³

1914. július 27-én hunyt el Beregszászban, életének 67. évében.⁶⁴ A Bajza utca (ma: Linner Bertalan utca) 5. sz. házából kísérték utolsó útjára, a beregszászi temetőbe. A temetésen csaknem az egész város jelen volt, sírjánál Kallós Béla és Mizsák Péter beregszomi református lelkész búcsúztatta,⁶⁵ az utóbbi a következőket mondta: *“Mint polgár, Hazájának méltó fia volt, mint tanár, nemcsak a tudomány alapjaira tanította a fiatalokat, hanem emberszeretetre is, mint újságíró, mindig az igazat és csakis az igazat írta.”*⁶⁶

1996. november 29-én a Beregvidéki Magyar Kulturális Szövetség emléktáblát avatott Janka Sándor házában, melyen a következő szavak állnak: *„Itt élt és dolgozott Janka Sándor 1847-1914 író, Beregszász neves közéleti személyisége, a Bereg c. hetilap alapítója és szerkesztője, az*

⁵⁹ SZINNYEI J. i. m. 1992. 42.

⁶⁰ Ugyanott

⁶¹ CSATÁRY GYÖRGY: A millenniumi mozgalom kezdeményezője volt. (Janka Sándor (1847-1914) újságíró, gimnáziumi tanár) Kalendárium Ungvár, 1996-1997. 55.

⁶² JANKA SÁNDOR: Vármegyénk és az ezredéves ünnepély. In: Bereg hetilap, XV. évfolyam, 10. szám, Beregszász, 1889.

⁶³ SCHÜRGER F. i. m. 1914-1915.

⁶⁴ Ugyanott

⁶⁵ id. Janka Sándor. In: Bereg hetilap XL. évfolyam, 31. szám, Beregszász, 1914.

⁶⁶ CSATÁRY GY. i. m. 1996-1997. 55.

országos millenniumi ünnepségek kezdeményezője. BMKSZ, 1996.” (lásd 3. melléklet). Sírhelyét a mai napig fekete márványkő jelzi.⁶⁷

2.2. Kóródy Sándor élete és munkássága

1843. január 6-án született Darócon. Apja Kóródy János Darócon tiszttartó volt, anyja Gönczy Mária. Tíz éves korára árva lett, az anyai nagynyja, Gönczy Sámuelné keze alatt nevelkedett tovább. 1863-ban fejezte be jogi tanulmányait a sárospataki főiskolán.⁶⁸ Joggyakorlatot Beregszászon, Sipos Ferenc ügyvéd, később országgyűlési képviselő irodájában kezdte. 1864-1865 között Pesten tartózkodott, hol több művésszel és íróval tartotta a kapcsolatot. 1865. október 28-án a bírói, majd november 23-án az ügyvédi vizsgát tette le Pesten. Ezután hazatért, és Beregszászban megnyitotta ügyvédi irodáját.⁶⁹

Első költeménye 1861-ben jelent meg a Vasárnapi Újságban. Pákh Albert, a Vasárnapi Újság alapítója és szerkesztője külön levélben dicsérte meg a 18 éves fiataalt a „*Jertek vissza*” című költeménye miatt.⁷⁰ Később más szépirodalmi lapokban, naptárakban, emlékkönyvekben adta ki műveit. Kéziratban pedig egy öt felvonásos drámát tartott, melynek címe a *Két haza*.⁷¹

Hajlamot érzett a színészkedéshez, Újhelyen, Patakon és Beregszászon, mint műkedvelő többször fel is lépett. 1866-ban Beregszászban szervezett *műkedvelő társulatot*, mely során jövedelmét jótékony célokra fordította. A Beregmegyei Közművelődési Egyesület megalakításában is részt vett.⁷²

1867-ben Böszörményi László, a függetlenségi országos ellenzéki lapjának, a Magyar Újságnak a szerkesztője kérte fel Kóródy Sándort, hogy legyen munkatársa a lapnak. A kiegyezést követően megszerveződött a 48-as párt, amelynek Kóródy is a híve volt. 1901-től pedig a beregi függetlenségi párt alelnöke lett. Levelezett többek közt Irányi Dániellel és Kossuth Lajossal. 1872-1882 között a város tiszti ügyésze volt.⁷³

Aktívan részt vett a kulturális események szervezésében, nagy része volt például a *Munkácsy Mihály ünnepség* rendezésében. Az ünnepség 1882 márciusában volt, amikor *Munkácsy Mihály* neves festő február 17-én Bécsből Budapestre látogatott, és a festő levélben értesítette Bereg vármegye vezetőségét, hogy március 2-án tervezi látogatását Munkácsra. A város elkezdte a készülődést, a Bereg hetilap részletesen leírta a Munkácsy-ünnepség menetrendjét. Megérkezését díszes ünnepség várta, a festővel több neves művész és író látogatott el Munkácsra, köztük **Jókay**

⁶⁷ CSATÁRY GY. i. m. 1996-1997. 55.

⁶⁸ SZINNYEI J. i. m. 1992. 54.

⁶⁹ DR. GERGELY GYÖRGY: Kóródy Sándor emlékezete. In: Bereg hetilap, XXXIV. évfolyam, 52. szám, Beregszász, 1908.

⁷⁰ Ugyanott

⁷¹ LEHOCZKY T. i. m. 1882. 144.

⁷² Ugyanott

⁷³ DR. GERGELY GY. i. m. 1908.

Mór is. Munkácsy Mihály háromnapos vendégsége során ellátogatott szülőházában és ott a róla elkészült vörös márvány emléktábla felavatására is sor került, melyre ezek a szavak voltak rávésve: „*Itt született Munkácsy Mihály 1844. február 2-án*“.⁷⁴ Az 1884. július 11.-i *A magyar írók és művészek társasága* látogatásának fogadtatásának egyik szervezője is Kóródy volt, számos művész érkezett ekkor a vármegyében.⁷⁵ A millenniumi ünnepség egyik aktív szervezője volt, támogatta a kormány által felvetett gránit obeliszk elhelyezését a Vereckei-hágón. Sikeres mozgalmakat indított irodalmi téren, majd pedig az idegen hangzású helynevek magyarosítása érdekében. Legnagyobbbrészt az ő és Lehoczky Tivadar javaslata szerint történt a helynevek magyarosítása. 1893-ban megalakította a Beregmegyei Irodalmi- És Műpártoló egyesületet, melynek elnöke lett.⁷⁶

1874-től 1885-ig a Bereg hetilap főmunkatársa volt, 1896-ig pedig segédszerkesztője volt némi kihagyásokkal, több mint 200 cikkel gazdagította a hetilapot, állandó humorisztikus rovatát is ő írta. Több cikket álnévvel írta, legismertebb álnevei a következők: Bodrogh, Papra Morgó, Vérkeparti, Csergő, Gránit, Villi, Dydor, K. S.⁷⁷

1896-ban visszalépett a vármegyei szolgálattól és ez év őszén a máramarosi ev. ref. líceum tanára lett, ahová barátja, Krüzselyi Bálint hívta meg.⁷⁸ Itt a diákok számára szépirodalmi önképzőt alakított Szilágyi-kör néven, Szilágyi István a líceum egykori tanára emlékére, majd 1899. május 7-én nagy ünnepség közepette felavatták a Szilágyi-szobrot.⁷⁹

Kóródy Sándorra nagy hatást gyakorolt barátja, Krüzselyi Bálint halála, ami következtében visszavonult a pezsgő társadalmi élettől, majd felesége, Tomjácsi Lujza halála után a tanári állását otthagya fiához, Mezőkaszonyba, Kóródy Zoltánhoz költözött.⁸⁰ Itt halt meg 1906. október 18-án, temetésére nagy tömeg jelent meg nemcsak Mezőkaszony és vidékéről. A gyászszertartást Sütő Kálmán munkácsi esperes tartotta, de beszédet mondott Kallós Tivadat beregszászi ref. lelkész, Zábory Zoltán mezőkaszonyi lelkész is. A máramarosszigeti jogakadémiai tanár, dr. Gergely György és a hallgatói ifjúság nevében Kassay Andor is búcsúbeszédet tartott.⁸¹ Összességében Kóródy nemcsak a hetilap munkatársa volt, hanem a vármegyei kulturális élet alakítója, szervezője is.

2.3. Bereg hetilap további munkatársai

A Bereg hetilap gazdag munkatársi körrel rendelkezett, közel száz munkatársa volt még a szerkesztőségen kívül, akiknek írásai országos jelentőségűek is voltak. Ilyen volt többek közt

⁷⁴Munkácsy-ünnepély. In: Bereg, VIII. évfolyam, 10. szám, 1882.

⁷⁵Július 11. In: Bereg hetilap, X. évfolyam, 28. szám, 1884.

⁷⁶SZINNYEI J. i. m. 1992. 52.

⁷⁷LEHOCZKY T. i. m. 1882. 144.

⁷⁸Ugyanott, 145.

⁷⁹Szilágyi István szobrának leleplezése. In: Bereg hetilap XXV. évfolyam, 20. szám, Beregszász, 1899.

⁸⁰DR. GERGELY Gy. i. m. 1908.

⁸¹Kóródy Sándor. In: Bereg hetilap XXXII. évfolyam, 43. szám, Beregszász, 1906.

Abonyi Emil, aki 1872-ben Bereg vármegye aljegyzőjévé, majd 1877-ben főjegyzőjévé választották meg, 1879. december 16-tól pedig a felvidéki választókerület képviselője lett,⁸² ettől kezdve érdekes fővárosi levelekkel látta el a lapot.⁸³ 1887 májusától közlekedési miniszteri titkárrá,⁸⁴ 1889 decemberétől osztálytanácsossá,⁸⁵ majd 1892 májusától miniszteri tanácsossá nevezték ki.⁸⁶ A király 1904 júliusában a Lipót-rend lovagkeresztjével tüntette ki.⁸⁷ A lap munkatársaként több gazdasági, statisztikai, történeti cikkeket írt, valamint fordított a francia Dubarry Armandtól történeti rajzokat.⁸⁸ Tagja és titkára volt a gazdasági egyletnek, több cikket írt a Bereg vármegyei gazdasági életről és annak problémáiról,⁹⁰ valamint a Szernye mocsár lecsapolásáért is szót emelt.⁹¹

Bloksay István közérdekű, számos politikai, társadalmi, gazdasági és jogtudományi cikkekkkel, Benda Kálmán ügyvéd, aki 1874-től állandó munkatársa és humoros és karakán írásokkal gazdagítja a lapot. Ekkel Elemér, Krüzselyi Erzsébet, Viski Krüzselyi Bálint, Tulcsik Ferenc, Gáthy Géza szépirodalmi alkotásokkal színesítették a lapot.⁹²

Nagy érdeklődés volt Lehoczky Tivadar, a megye neves kutatója iránt, a Schönborn grófok munkácsi és beregszentmiklósi hitbizományi uradalmának főügyésze iránt, akinek cikkei szintén megjelentek a Bereg hasábjai.⁹³

Költeményeit közölte 1882-től Gáthy Bálint joggyakornok, 1891-ben Kabáczy Szilárd ügyvéd jelentette meg első költeményét a Bereg hetilapban. Szini Péter állami tanító vezércikkei, Doby Antal sótárnok cikkei, Ember János segéd-tanfelügyelő és Halász Ferenc tanfelügyelő tanügyi cikkei, Láng Mihály állami óvónőképző-igazgató cikkei és Lukács Ödön esperes-lelkész költeményei és teológiai cikkei is megjelentek a lap hasábjain.⁹⁴

Elbeszéléseket és verseket publikált Oláh Béla, aki Debrecenbe végezte a gimnáziumot és Kassán kezdett el jogot hallgatni. 1875-től a munkácsi uradalmi ügyészségnél volt gyakornok, a Bereg hetilapon kívül még publikált a debreceni Tiszavidék, Családi kör és Pesti Hölgy divatlap című lapokban.⁹⁵

⁸² SZINNYEI J. i. m. 1992. 20.

⁸³ ABONYI EMIL: Fővárosi levelek. In: Bereg hetilap, VI-VII. Évfolyam, 1880-1881.

⁸⁴ Kinevezés. In: Bereg hetilap, XIII. évfolyam, 18. szám, Beregszász, 1887.

⁸⁵ Kinevezés. In: Bereg hetilap, XV. évfolyam, 29. szám, Beregszász, 1889.

⁸⁶ Kinevezés. In: Bereg hetilap, XVIII. évfolyam, 19. szám, Beregszász, 1892.

⁸⁷ Kiténtetés. In: Bereg hetilap, XXX. évfolyam, 27. szám, Beregszász, 1904.

⁸⁸ LEHOCZKY T. i. m. 1882. 129.

⁸⁹ A Templárius Rend utolsó napjai. In: Bereg hetilap, V. évfolyam, 6. szám; 1879.

Szent János rend utolsó napjai. In: Bereg hetilap, V. évfolyam, 12. szám, 1879.

⁹⁰ ABONYI EMIL: Mezőgazdasági bajaink s azok összefüggése hitel- és terményüzleti viszonyaink. In: Bereg hetilap, VI. évfolyam, 7. szám, Beregszász, 1879.

⁹¹ ABONYI EMIL: Nyílt levél. In: Bereg hetilap, XVI. évfolyam, 7. szám, Beregszász, 1880.

⁹² SZINNYEI J. i. m. 1992. 36.

⁹³ CSATÁRY GYÖRGY: Múltunk írott ereklyéi. Ungvár-Budapest, 1995. 181. old.

⁹⁴ SZINNYEI J. i. m. 1992. 62.

⁹⁵ LEHOCZKY T. i. m. 1882. 140-141.

Kóródy Zoltán banktisztviselő, a Beregmegyei Irodalmi És Műpártolói Egyesület irodalmi szakosztályának titkára, a Pesti Napló állandó vezetője 1893. április 9-től 1894. december 31-ig szerkesztette a Bereget.⁹⁶

Állandó munkatársa volt még Feleki Mór megyei orvos, Uszkay Bálint városi főjegyző, Literáty Ödön ügyvéd és országgyűlési képviselő, Könye Ferdinánd tanár, Ekkel Elemér a *Szünóra* című szépirodalmi lap egyik szerkesztője, Bornemisza Zoltán vándortanár, aki többek között gyümölcsfatenyésztői cikkeket tett közzé, Farkas Imre református lelkész, aki pedagógiai, etnográfiai és szépirodalmi cikkeket közölt, dr. Hagara Viktor ügyvéd és országgyűlési képviselő, Janka Gyula református lelkész, Janka Kálmán kir. törvényszéki aljegyző, Bary Sándor bátyúi református lelkész, Barta Ödön ügyvéd, felvidéki választókerület képviselője, Demjén Lajos királyi bírósági végrehajtó, Csatlós Elek ügyvéd, Dobra Károly törvényszéki jegyző.⁹⁷

Humoros verset és néhány elbeszélést közölt Szunyoghy Sándor, aki Munkácson született, Sárospatakon járt gimnáziumba. A Bereg hetilapon kívül számos lapokban publikált.⁹⁸

A lap munkatársaként kell említeni Buzáth Károlyt, aki 1829-ben született, a szabadságharc idején a 9. honvédszászlóaljnál őrmesteri rangban szolgált. Később főszolgabíró, megyei törvényhatósági tag volt.⁹⁹

Aigner Ferenc pénzügyi tisztviselő, aki humoros, megható novellákat és karcolatokat közölt. Néhány műve, mely megjelent a Bereg hasábjain: Az elítélt¹⁰⁰, A fekete szemüveg és a vörös kesztyűk,¹⁰¹ A színházban,¹⁰² Házassági hirdetés¹⁰³.

Balás János rendőrfőkapitány, aki több cikket és felhívást intézett a lakossághoz a közbiztonság érdekében, felhívja a figyelmet többek közt a kolera járvány veszélyeire is.¹⁰⁴

Benécs Gusztáv tanár, szintén munkatársa volt a lapnak, aki aktívan részt vett a társadalmi életben, valamint a szegedi királyi tanfelügyelet tollnokává nevezték ki, megírta többek közt Bereg megye földrajzát, melyet, mint tankönyvként használtak az iskolákban.

A szőlő- és bortermeles vidékünkön virágzó időszakot élt, melynek egyik kiemelkedő alakja Czeiner Nándor a Schönborn-uradalom helybeli tisztartója, közigazdász, a Beregmegyei Gazdasági Egyesület tagja, hegyközségi elnök és a Szőlő- És Bortermeles Szövetkezet megalmodója és

⁹⁶ SZINNYEI J. i. m. 1992. 53.

⁹⁷ CSATÁRY GY. i. m. 1995. 155.

⁹⁸ LEHOCZKY T. i. m. 1882, 156.

⁹⁹ SZINNYEI J. i. m. 1992. 13.

¹⁰⁰ AIGNER FERENCZ: Az elítélt. In: Bereg hetilap, VIII. évfolyam, 17. szám, Beregszász, 1882.

¹⁰¹ AIGNER FERENCZ: A fekete szemüveg és a vörös kesztyűk. In: Bereg hetilap, XXIII. évfolyam, 8. szám, Beregszász, 1897.

¹⁰² AIGNER FERENCZ: A színházban. In: Bereg hetilap, XXIV. évfolyam, 50. szám, Beregszász, 1908.

¹⁰³ AIGNER FERENCZ: Házassági hirdetés. In: Bereg hetilap, XI. évfolyam, 37. szám, Beregszász, 1885.

¹⁰⁴ Város figyelmében. In: Bereg hetilap, XX. évfolyam, 20. szám, Beregszász, 1894.

alapítója. Több országos kitüntetésben is részesült. A Bereg hetilap hasábjain a gyümölcstermesztést, ezen belül a szőlő- és bortermelést szerteágazó részleteiben közli.¹⁰⁵

Nemcsak a Bereg hetilap munkatársa, hanem a vármegye életének is kiemelkedő személye volt Tajnel Ödön, aki 1844. november 24-én született Szatmár megyében, Csaholcon. Apja Tajnel Teofil beregszászi gyógyszerész volt, majd beregszászi tanácsos és pénztárnok. Vagyonos ember volt, aki a várost gyakran nagyobb kölcsönökkel is kisegítette. Édesanyját Máté Zsuzsánnát, hamar elveszítette. Gimnáziumi tanulmányait Eperjesen és Sárospatakon végezte; majd a pesti egyetemen tanult jogot és államtudományt. 1868-ban Bereg vármegyében tiszteletbeli aljegyzőjének nevezték ki, majd 1873-ban Abonyi Emillel együtt megválasztották rendes aljegyzővé. 1877-ben első aljegyzővé, 1882-ben főjegyzővé lett megválasztva. A nevelésügy, a ref. egyház, a gazdasági-, a közművelődési egyesület, dalárda, színügy, irodalmi mozgalmak, és a legtöbb kulturális mozgalomnak élharcosa volt. 1893. április 25-én hunyt el.¹⁰⁶

¹⁰⁵ CZEINER NÁNDOR: Megyénk szőlészete és borászata. In: Bereg hetilap, XVII. évfolyam, 24. szám, Beregszász, 1881.

¹⁰⁶ Tajnel Ödön emlékezete. In: Bereg hetilap, XIX. évfolyam, 18. szám, Beregszász, 1893.

III. FEJEZET

KULTURÁLIS ESEMÉNYEK A BEREK HETILAP HASÁBJAIN

3.1. Egyletesedés Bereg hetilap hasábjain

A Bereg hasábjain megismerkedhetünk a kor mindennapi életével, ezen belül művelődéssel, tanüggyel, egyletekkel, egyházi élettel, irodalommal, gazdasággal. Ebben a fejezetben bemutatom a Bereg hetilap segítségével a dualizmuskori Bereg vármegyei kulturális életet. Mint már az előző fejezetben is említettem, a hetilap szerkesztőségének irányvonala és célja a kultúra emelése volt.

Az egyletek, társulatok jelentették a kor kulturális élet központját. Európában a XVIII. században már kirajzolódott egy csoportosulási eszme, a gyülekezési szabadság eszméje. Magyarországon az egyletek virágkorát a reformkorban élte, ekkor szerveződött több különféle céllal létrejött egylet. Fontos állomása a magyar egyletek történetének az 1827-ben létrehozott Nemzeti Kaszinó gróf Széchenyi István által, ettől kezdve sorra jelentek meg vidéken is hasonló társulatok. Az 1848-49-es szabadságharc leverését követően az egyletek életét szigorították, ellenőrzés alá vették, melyet az 1867-es kiegyezés tört meg, ekkor már az egyletek szabadon működhetnek és alakulhattak meg.¹⁰⁷

A Bereg hasábjain megismerkedhetünk az akkori társulatok, egyesületek életével, céljaival. Ebben az időben több egylet is működött, szám szerint 29 egyletet tartottak számon. A Bereg hetilap megindulásával kezdődött el a társulatok megalakulása, és a hetilap hasábjain hirdették tevékenységüket, ez adta a társulatok bázisát.¹⁰⁸ Az egyesületek tartalmát tekintve megkülönböztetünk gazdasági, kulturális, jótékony, politikai, szakmai, szórakozási célból létrejött egyleteket. Ezeknek az egyleteknek, társulatoknak pontosan lefektetett szabályzata volt, mely rögzítette az egylet célját és a tagok kötelezettségeit.

A Bereg vármegye kulturális eseményeinek fő szervezői a különféle kulturális tartalmú egyesületek tagjai voltak. Ilyen volt például az olvasóegylet (kaszinó), a jótékonybálokról ismeretes nőegylet, és a műpártolói egylet, aki többek között a színházi életet szervezte.

Az egyletesedésre Bereg vármegyében is igény volt, és ezt az igényt többek közt *Gencsy János* foglalta össze a Bereg hasábjain 1881-ben, aki felhívja az olvasók és egyletek figyelmét, hogy a vármegyében bár több egylet is működik, de nem aktívak, azaz nem mutatnak haladást. *Gencsy* így fogalmaz: „*Akadályok állnak előttünk. Minden követ megmozdítunk, hogy azokat*

¹⁰⁷ FEJŐS SÁNDOR: Művelődés és kultúra a dualizmus kori Magyarországon (1867-1918). Szeged, 2018. 16-18.

¹⁰⁸ TÚRI GRÉTA: Egyleteink a Bereg hasábjain. In: Közoktatás, XV. évfolyam, 1-2. szám, 2010.

elhárítsuk még pedig egyesült erővel. Így jönnek létre az egyesületek...” Kéri, hogy a társulatok ébredjenek fel és szerveződjenek újjá, hogy a vármegyében is felvirágozzon az egyletek élete.¹⁰⁹

A Bereg című hetilap számaiban a kulturális eseményeket pontosan számon lehet tartani, korhű képet szerezhethetünk erről. Azonban meg kell azt a problémát említeni, hogy a hetilapnak voltak szüneteltetési időszakai, illetve az összes évfolyam nem állt rendelkezésemre, így csak azokat az eseményeket tudom feltárni, amelyet az általam birtokolt számokban a Bereg hasábjain közöltek. Bereg vármegye kulturális eseményei legfőképpen az egyletek báljai, tánccmultságai jelentették, ezek az események azonban sokszor zártkörűek voltak. Az ilyen tánccmultságokat Beregszászon az Arany Oroszlán fogadó nagytermében, Munkácson pedig a Csillag vendéglő nagytermében tartották meg. A vármegye az országos ünnepi eseményeket is méltatta, melynek főszervezői rendszerint az egyletek voltak. Megtartották például a királyi házaspár évfordulójának ünnepségét, vagy a millenniumi ünnepséget.

Minden év elején az egyletek megrendezték a szokásos álarcos, farsang báljukat, melynek befolyó összegét rendszerint jótékony célra áldozták. A nőegylet gyakran rendezett gyermekek számára álarcosbált, un. karton bálakat ebben az időszakban. Az év során több jótékony célú bálra került sor, melyet egy ügy érdekében szerveztek meg. A nyári időnyben rendszerint tartottak esteket, tánccmultságokat, amelyet gyakran a beregszászi fürdő helység kertjében tartottak. Ezen a vidéken nagy sikernek örvendezett a szőlő- és bortermelés, így a szüreti időszak nagy eseményként volt jelen a vármegyében, leginkább a fiatalság szervezte a szüreti bálakat. Az év végén pedig szilveszteri bálakat rendeztek az egyletek. A tánccmultságok közkedvelt zenekara a Dalárda együttes volt.

3.2. A Kaszinók

A vármegye politikai, gazdasági és kulturális elitjének a törzshelye a kaszinók voltak. Tagjai csak nemes, úri származású férfi lehetett, vagyis a helyi elitet fogta össze. A kaszinók megjelenése Magyarországon gróf Széchenyi István nevéhez fűződik, aki 1827-ben megalapította az első kaszinót Pesten, a Nemzeti Kaszinót. Ettől kezdve sorra jelentek meg vidéken is hasonló intézmények.¹¹⁰

A Bereg vármegyében két ilyen jelentős kaszinót lehet megemlíteni: a Munkácsi Kaszinót Munkács központtal és a Bereg- megyei Kaszinót Beregszász központtal.¹¹¹

A Munkácsi Kaszinó előtörténetét jelentette az 1833-ban Román Ferenc által megalakított Beregi Olvasó Társaság, mely 1842-re kaszinóvá alakult át. Tagjainak száma elérte a 125 főt, évi

¹⁰⁹ GENCSI JÁNOS: Egyletesdi. In: Bereg hetilap, VII. évfolyam, 8. szám, Beregszász, 1881.

¹¹⁰ R. M.: A Bereg megyei Kaszinó százéves története. In: Új idők, 50. évfolyam, 11. szám, 1944.

¹¹¹ TÚRI G. i. m. 2010.

tagságdíjuk 8 forint volt. Tagjai a közügyek iránt érdeklődő személyek voltak, akik aktívan részt vettek a város kulturális programjaiban, jelentős könyvállománnyal rendelkeztek, mely a későbbiekben ez megalapozta a könyvtár létrehozását is.¹¹²

A Munkácsi Kaszinónál jelentősebb volt a Beregmezei Kaszinó, melynek székhelye Beregszász volt. Kezdetben, mint a Munkácsi Kaszinó, városi keretek között működött, de hamar megyei szintű kaszinóvá nőtte ki magát. A kaszinó alapítása Eötvös Tamás, a megye kormánybiztosa nevéhez fűződik. Alapszabálya szerint: „*A Casino díszesebb társalkodásra szánt egyesület, s tagja csak az lehet, ki nemes magaviseletéről ismeretes, ha illendő ruházatban jelenik meg s a többi tagokkal egyformán minden rendszabálynak magát aláveti.*” Szinte a teljes megyei vezető réteg tagja volt, főispánok, alispánok, országgyűlési képviselők, számos vezető helyi és nagybirtokosok is beléptek a körbe, elsősorban a megye elitjének találkozó központja volt, Általában itt vitatták meg a vármegye politikai és gazdasági kérdéseit, a vármegyei törvényhatóság lényegében csak jóváhagyta ezeket a döntéseket.¹¹³

A 1848-as forradalom után nehézkessé vált a kaszinók működése országszerte, így a Beregmezei Kaszinó is szünetelt, mivel a császári uralom nem nézte jó szemmel a magyar társadalmi intézményeket. 1854-ben a Kaszinó újjáalakult,¹¹⁴ 1857-ben szabályzatát megerősítette a kassai császári-királyi helytartó is.¹¹⁵

1867-től egy szabadabb korszak következett, mely értelmében szabadabb teret kapott a politikai élet, és így a politikai viták is. A kaszinó ekkor élte fénykorát, mindenki sietett, hogy részt vehessen a vitákban, vagy csakhogy hallgatója legyen. 1875-ben a kaszinó elnökévé Gulácsy Dezsőt választották.¹¹⁶ 1881-ben egy kaszinótag így írt erről a Bereg hasábján: „*Fájdalom azonban, hogy ekkor kaszinónk tévútra tévedt. Köztársadalmi hivatást elfelejtve; de tény, hogy politikai klubba fajult*” Aki nem a Deák-párti nézeteket vallotta, az a kaszinóból száműzve volt, társadalmi ügyekkel pedig alig-alig foglalkozott, csak a párt szempontjait tartotta szem előtt. Ez a korszak azonban hamar véget ért, belátták ennek az álláspontnak a tarthatatlanságát. Céljai közt újra a „*társadalmi közszellem megalkotása s megeremtése a városban és vidéken*” lett.¹¹⁷

A kaszinó eleinte a beregszászi Arany Oroszlán dísztermében rendezkedett be, ahol több rendezvényt is lebonyolítottak. Tagságuk növekedése miatt azonban a hely szűkössé vált, melyet Medvigy Mihály kaszinói tag tette elsőként szóvá,¹¹⁸ így Schönborn Bucheim Ervin eladta a

¹¹² TÚRI G. i. m. 2010.

¹¹³ CSATÁRY GYÖRGY A 19. század végi, 20. század eleji Beregszász történelmi épületei, 10. In: http://www.szabarchiv.hu/drupal/sites/default/files/Csatary_Gyorgy_110805.pdf Letöltés ideje: 2020. 04. 12.

¹¹⁴ R. M.: A Beregmezei Kaszinó százéves története In: Új idők, 50. évfolyam, 11. szám, 1944.

¹¹⁵ TÚRI G. i. m. 2010.

¹¹⁶ R. M. i. m. 1944.

¹¹⁷ Ismeretlen: Kaszinónkról In: Bereg hetilap, VII. évfolyam, 50. szám, Beregszász, 1881.

¹¹⁸ MATOVOVSZKY BÉLA: „A Beregvármegyei Kaszinó” építkezésének rövid története In: Bereg hetilap, XVI. évfolyam, 45. szám, Beregszász, 1890.

kaszinó javára az uradalmi kocsmát és a hozzá tartozó területet.¹¹⁹ Pum József és Szilágyi Zsigmond építészek jóvoltából 1890. november 9-én megnyitották az új épületet.¹²⁰ Pénzre volt szükség azonban a kaszinónak a bebútorozásához, könyvtárának megnyitásához, ezért Gulácsy István megyei aljegyző három műkedvelő előadás megrendezésére vállalkozott és annak teljes bevételét a kaszinónak ajánlotta fel 1891-ben.¹²¹

Az 1910-es évekre azonban ezt az épületet is kinőtték, így 1911-ben Beszenszky Gyula építész és Méhes Samu kivitelező segítségével megkezdődött egy új kaszinó épületének megvalósítása. A kaszinó ünnepélyes megnyitására 1913. július 6-án került sor.¹²² Az ünnepség végén fényes táncmulatsággal ünnepelték tovább az új épület megnyitását.¹²³ Az épület számos elismert színésznek adott otthon, ilyen volt többek közt Fedák Sári, Báthy Anna és sok más neves művész.¹²⁴

3.3. Nőegylet

Egy másik jelentős egylet, mely jelen volt a vármegyében, az a nőegylet. A közéletben jártas és a közügyek iránt érdeklődő nők csoportosulása volt. Több jótékonyági és kulturális rendezvény szervezői voltak, illetve több intézmény felállítása is a nevükhöz kapcsolódik. A korra jellemző két féle típusú nőegylet működött: helyileg szervezett és országos szintű nőegyletek, valamint megyei fióktársaság is jelen volt. Gyakori volt, hogy valaki mindkét típusú szervezet tagja volt. Bereg vármegyében három nőegylet volt jelen: a Beregszász és Vidéki Nőegylet, a Munkácsi Segélyező Nőegylet és a Magyar Országos Nőegylet.¹²⁵

A Munkácsi Segélyező Nőegyletet 1872-ben alapították Szunyoghy Józsefné alapító tag által. A munkácsi nőegylet céljait tekintve hasonló volt a többi nőegyletchez, vagyis a szegények, árvák segítése, a nőnevelés, illetve a közoktatásnak, a művelődésnek az emelése volt a legfontosabb céljuk.¹²⁶ Ennek megvalósítása érdekében számos jótékonyági rendezvényt szerveztek és bonyolítottak le, ezekről az eseményekről a Bereg hetilap is nagy számban tudósított.

A Beregszász és Vidéki Nőegylet 1873-ban alakult meg 180 taggal. Az egylet vezetői közt találhatunk városi értelmiségi feleségeket, többek közt Bloksay Istvánnét és Gönczy Sándornét. Megalakulásuk első évében megalapították a vármegye első leányiskoláját. Az 1870-es évekig nem tulajdonítottak nagy jelentőséget a nőnevelésnek, utána viszont szükségesnek látták a nőnevelés

¹¹⁹ J. : A kaszinó új háza In: Bereg hetilap, XV. évfolyam, 47. szám, Beregszász, 1889.

¹²⁰ R. M. i. m. 1944.

¹²¹ Bereg hetilap, XVII. évfolyam, 17. szám, Beregszász, 1891.

¹²² R. M. i. m. 1944.

¹²³ Ismeretlen: A Bereg megyei Kaszinó megnyitásának ünnepsége In: Bereg hetilap, XVI. évfolyam, 45. szám, Beregszász, 1890.

¹²⁴ R. M. i. m. 1944.

¹²⁵ TÚRI G. i. m. 2010.

¹²⁶ Ugyanott

ügyével foglalkozni. Első ízben Bereg vármegyében 1872-ben látott napvilágot egy olyan törekvés, melynek célja a nőnevelés volt, majd 1873-ban a megalakult nőegylet is céljai közé vette az ügyet. Ennek a törekvésnek a következő nők voltak az alapító tagjai: Freyseysen Gyuláné, Morvay Pálné, Gönczy Sándorné.¹²⁷

A nőegylet 1873-ban meg is alapította az első polgári leányiskolát, vezetői Schiller Ida és Hölazky Julia voltak. Az intézetet jótékony bálokkal, táncmulatságokkal és színházi előadásokkal próbálták fenntartani, melyet a Bereg hasábjain hirdettek meg. Az anyagi gondok némileg enyhültek, mikor 1874-ben Hunyady Béla országgyűlési képviselő éves anyagi támogatást folyósított az intézménynek. Az évek során a leányiskola létszáma egyre növekedett, így az 1877/8. tanévtől kezdődően a Namény-utcai díszes nagytermet vették ki bérbe.¹²⁸ 1878-ban pedig megalapították a leányiskolával összekapcsolt házi ipari tanfolyamot, melynek tervezetéről a Bereg hetilap 4. évfolyamában lehet bővebben olvasni. Ennek alapján a tanfolyamra 14 éves kortól lehet jelentkezni, és a kurzust három évesre tervezték.¹²⁹

A nőegylet törekvéseihez tartozott még a kisdedóvodák felállítása és üzemeltetése. Országos szinten 1874. június 21-én alakult meg a Kisdednevelők Országos Egyesülete, mely aktív munkát végzett Északkelet-Magyarországon is.¹³⁰ A kisdedóvoda felállításáról szóló értekezletet 1879. május 11-én tartották meg, ahol részletes számításokat mutattak ki a kisdedóvoda működésének anyagi részéről, illetve annak megvalósításáról. Az anyagi gondok miatt problémát jelenthet még egy intézmény felállítása Beregszászban, így az anyagi fedezet egy részét a szülők, más részét pedig jótékonyok révén tudják megvalósítani.¹³¹

A kisdedóvodákról szóló cikkek közé lehet sorolni György Aladár írását 1882-ben, mely szerint a kisdedóvodák ügyét törvényben kell iktatni. Ennek fontosságát hangsúlyozza a cikk.¹³² Erre a felszólításra a következőkben magyar nyelvet és népnevelési terjesztő egylet született, melynek céljai közt volt a kisdedóvodák felállítása, a magyar nyelv terjesztése. Alapszabályait egy harminc tagból álló bizottság készítette el, melynek tagjai közt volt Janka Sándor, Kóródy Sándor, Tajnel Ödön, Ekkel Elemér. A gyűlésen így szólaltak fel: „*Ezen megye közönsége senkitől nem kívánja azt, hogy saját nyelvét és nemzetiségét a magyar nemzetnek áldozatul hozza, de feltétlenül megköveteli minden honpolgártól, hogy a hazának tántoríthatatlan hű fia legyen és egyik*

¹²⁷ ENGELTHALER RÓZA: A beregszászi állami polg. leányiskola értesítője 1896/7. tanévről. Beregszász, 1897. 6.

¹²⁸ Ugyanott, 7.

¹²⁹ GYÖRGY ALADÁRNÉ, HENTALLER ELMA, KÜHNEL IGNÁCSZÉ: Értesítés. In: Bereg hetilap, IV. évfolyam, 31. szám, Beregszász, 1877.

¹³⁰ REHO ANNA: A Kisdednevelők Országos Egyesület Szakosztályainak létrehozása és munkássága Kárpátalján (19. Század vége—20. Század eleje). In: Neveléstörténet, XII. évfolyam, 3-4. szám, Székesfehérvár, 2015, 89.

¹³¹ Városi kisded-óvónk. In: Bereg hetilap, V. évfolyam, 20. szám, Beregszász, 1879.

¹³² GYÖRGY ALADÁR: A kisdedóvás ügyének törvényes rendezése In: Bereg hetilap, VIII. évfolyam, 7. szám, Beregszász, 1882.

*legforróbb óhajta, hogy a magyar nyelvet, mint az állam hivatalos nyelvét, a saját érdekében is mindenki értse és beszélje”*¹³³

A nőegylet több jótékony célú estet, bálokat és táncmulatságokat szervezett, melyből egyrészt finanszírozta az általa működtetett intézményeket, valamint segínyt jutatott az ország több helyére is, beszállt országos gyűjtési akciókban, mint például 1876 végén a török sebesültek, 1879-ben a szegedi árvíz okozta tragédia megsegítésére.

3.4. Magyarosítási törekvések

A Bereg hasábjain megjelentek olyan cikkek, mely a magyarosításról és annak fontosságáról ír. Többek között Kóródy Sándor hívta fel a figyelmet egy névmagyarosító egyesületre, melynek lényege az volt, hogy az idegen hangzású névvel rendelkező, de magyar érzelmű embereknek lehetőségük nyíljon megváltoztatni nevüket, azaz magyarosítani. A társaság Kóródy szerint azért lenne fontos, mert akik szeretnék megváltoztatni a nevüket, az forduljon a társasághoz és ők útbaigazítják.

Kóródy írt arról is, hogy a név sokak szemében meghatározza a hovatartozását az embernek, így sok külföldi szemében kevés magyar művelt személyiség van Magyarországon, a kultúra nem magyar, hanem idegen kézen van. Ezért hívja fel a figyelmet minden olyan magyar érzelmű, idegen hangzású névvel rendelkező személynek, hogy a haza érdekében változtassa meg a nevét.¹³⁴

A névmagyarosító mozgalom után a Bereg hasábjain megjelent egy megjegyzés a községnevek magyarosítására is. A szerző szerint, aki ezen a vidéken jár, azt hiszi, hogy már Magyarországon kívül jár. Ez ellen szeretne tenni, hogy az idegen hangzású községek neveit magyarosítani kell. Ennek a törekvésnek nem látja akadályát, az idegen hangzású községeket pedig egyszerűen el lehet magyarosítani. Így fogalmaz a szerző: „...itt az ideje, hogy magyarosodásunk érdekében minden lehetőit elkövessünk! Itt az ideje, hogy a nem- magyar községek nevét is magyarosítsuk!”¹³⁵ Erre a törekvésre Lehoczky Tivadar 1883-ban közzé tette az Adatok a helynevek magyarosításához című cikkét, melynek egész szövegét csatoltuk a Függelék 4. számú mellékletében.¹³⁶

Továbbiakban Gencsi János hívta fel a figyelmet arra, hogy a magyarosítás ügye mindenkié, nemcsak az állam és a tanítók ennek az ügynek felelősei. Egymagában a tanító nem tudja ezt véghezvinni, szüksége van a támogatásra. Kitér a felekezeti iskolák ellensúlyozási

¹³³ Beregmegeye a magyar nyelv érdekében. In: Bereg hetilap, VIII. évfolyam, 53. szám, Beregszász, 1882.

¹³⁴ KÓRÓDY SÁNDOR: Alakítsunk névmagyarosító egyletet. In: Bereg hetilap, 3. szám, Beregszász, 1881.

¹³⁵ Felvidékünk magyarosítása érdekében. In: Bereg hetilap, VII. évfolyam, 39. szám, Beregszász, 1881.

¹³⁶ LEHOCZKY TIVADAR: Adatok a helynevek magyarosításához. In: Bereg hetilap, IX. évfolyam, 13. szám, Beregszász, 1883.

szerepére, és arra, hogy a gyermek, ha meg is tanulja a magyar nyelvet, nincs kivel beszélnie, így hamar elfelejti tudását. Hiába az állam áldozata, ha gyakorlatban nem ér semmit, így felszólítja a nagyközönséget, hogy: „*A magyarosítást általánossá kell tennünk, így alkalmat adunk a gyermekeknek, hogy iskolaköteles éveik után is magyarul beszélhessen, nemzeti nyelvünket teljesen sajátjokká tegyék.*” Ennek megoldására kisdudóvodákat ajánlott nyitni, ahol a 3-7 éves gyermekek tartózkodnának, a felekezeti iskolák pedig ne csak olvasni tanítsák meg a gyerekeket magyarul, hanem legfőképpen beszélni.¹³⁷

3.5. Színház Beregszászban (1874-1910)

A magyar színészet a kiegyezés utáni időszakban erőteljesen fejlődött. Az előadások engedélyezését a helyi törvényhatóságok jogkörébe helyezték, országos szinten pedig a Helytartótanáctól a Belügyminisztérium irányítása alá került, 1907-ben pedig a Vallás- és Közoktatás Minisztérium hatáskörébe tartozott. A színielőadások történetében fontos mérföldkő volt 1869-ben *A Színpad* című első színészeti szaklap Rajkay István szerkesztésével. Ugyanezen az éven Molnár György a lapban megjelentette cikkét, amelyben felhívást intéz egy színigazgatói konferencia megszervezésére. 1871. április 6.-án megtartották a színészkongresszust, amelyen megalakult a *Magyar Színészkebelzet*. Ennek a szervezetnek a célja, hogy megszervezze és működtesse a vidéki színjátszást, a vándorszínészek útvonalait. Az 1878-as V. színészkongresszuson elfogadták a színi kerületi rendszert, az országot e szempontból 30 kerületre osztották fel. Lényege az volt, hogy nem egy város, hanem több település tartott fenn egy színésztársulatot. Másik fontos tényezője a színészetnek, hogy a dualizmuskorban a vasúthálózat megháromszorozódott, így a vándorszínészi társulatok egyre mozgékonyabban tudtak előadásokat tartani az ország területein. Ehhez a korhoz sorolható még a színházi épületek tömeges kiépítése. Itt meg kell különböztetni a vidéki és fővárosi társulatokat és építészetet. Míg a fővárosban 1873 után szerteágazott a színjátéktípus és önállósodtak típus szerint a társulatok, később önálló épületeik is megépültek (pl: 1875- Népszínház, 1884- Operaház, 1896- Vigszínház), addig vidéken egyetlen egy színházban és társulatban megfér az összes színjátéktípus.¹³⁸

A színházkerületi társulatok típusa szerint többirányúak voltak. Ez azt jelentette, hogy ugyanazon társaság egyaránt játszottak prózadramákat, népszínműveket, operetteket, vígjátékokat. Ennek oka az volt, hogy széles közönséghez szerették volna eljuttatni a társulat előadásait, ezzel

¹³⁷ GENCSI JÁNOS: A magyarosodás ügyénél In: Bereg hetilap, VII. évfolyam, 48. szám, Beregszász, 1881.

¹³⁸ GAJDÓ TAMÁS: Magyar színháztörténet II. (1873-1920), Budapest, Magyar Könyvklub, 2001.

In: <https://mek.oszk.hu/02000/02065/html/2kotet/42.html> Letöltés ideje: 2021. 04. 29

nagyobb bevételt akartak nyerni. Ezzel párhuzamosan megjelentek a műpártolói egyletek, melyeknek feladata egy idő után a színház épületének a megszervezése is volt.¹³⁹

Az 1878-as színészkongresszuson elfogadott kerületek felosztása szerint Beregszász Szatmárnémetivel, Máramarosszigettel, Nagykárolyal és Nagybányával alkotott egy kerületet, Munkács pedig többek között Nagyszőlőssel, Huszttal, Nagymihállyal, Kisvárdával, Nagykállóval, Sárospatakkal volt egy kerületben.¹⁴⁰ Tehát Beregszász és Munkács külön színterülethez tartozott egészen 1901-ig, amikor is a színészet országos értekezletén megalakult az új színi kerületek, így Munkács a szatmári körzethez került, ahová Beregszász is tartozott.¹⁴¹

A Bereg hetilap *Színészet* rovatában részletes leírást olvashatunk a város színielőadásairól.

A kulturális eseményekhez sorolható a vándorszínészet, amely jelen volt Bereg vármegyében is. Az 1874-1883-as időszakban Beregszász lakosai, ha kevés anyagiakkal is, de pártolták a vándorszíntársulatok előadásait. Ebben az időszakban legsikeresebbnek a **Krecsányi Ignác** színtársulata mondható, aki 1877. augusztus 25-től szeptember 5-ig tartott előadásokat, ekkor a Nemzeti Színház első örökös tagja, **Szerdahelyiné- Prielle Kornélia** is fellépett. A színésznő három előadást tartott a város közönségének: a „*Georges herczegné*” című 5 felvonásos színművet, a „*Kesztyű és legyező*” című 3 felvonásos vígjátékot és „*A holt szív*” című 3 felvonásos színművet.¹⁴²

A közönség érdeklődött még a **Szegedy Mihály** színiigazgató társulatának látogatása iránt, aki az 1876-os évben előadásait szeptember 7-én nyitotta meg „*Alphons úr*” című 3 felvonásos vígjátékkal.¹⁴³ A színi társulat november közepéig tartott előadásokat a városnak, több népszínművet, vígjátékot, drámát adott elő. Az év novemberében szenzációnak számított **Gyöngyössyné-Mátray Laura** vendéglelőadó jelenléte és előadásai a városban. A színésznő nyolc előadással ajándékozta meg a várost, melynek nagy sikere volt többek közt a „*Rómeó és Júlia*” előadása. A színésznő november 11-19-e között tartott előadásokat a városban.¹⁴⁴

Lászy Vilmos miskolci színház igazgatójának a társulatát is viszonylag jól pártolta a lakosság. Lászy 1881-ben, 1882-ben 1883-ban és 1884-ben is előadásokat tartott Beregszászon. 1881-ben július 30-án kezdődött el a színi előadások ideje, az előadásait „*V. László*” című tragédiájával nyitotta meg az Oroszlán vendéglő nagytermében. A színtársulat szeptember 6-ig

¹³⁹ KERÉNYI FERENC: Színháztörténet (1867-1920) Kettős kötődés, Budapest, Enciklopédia Humana Egyesület, 2001.

In: <https://mek.oszk.hu/01900/01905/html/index4.html> Letöltés ideje: 2021. 04. 29.

¹⁴⁰ A színész kongresszusból In: A Hon, XVI. évfolyam, 302. szám, Budapest, 1878.

¹⁴¹ Színi kerületek In: Bereg, XXVII. évfolyam, 31. szám, Beregszász, 1901.

¹⁴² Színészet In: Bereg, IV. évfolyam, 31. szám, 1877.

¹⁴³ Színészet In: Bereg, III. évfolyam, 4. szám, 1876.

¹⁴⁴ Színészet In: Bereg, III. évfolyam, 14. szám, 1876.

adott előadásokat, a Bereg tudósítása szerint a lakosság a súlyos anyagi problémák ellenére is jól pártolta az előadásokat, így a társulatnak nem lett vesztesége.¹⁴⁵

Az előadások nem pártolásának legfőbb oka a nehéz tél után beköszöntött tavaszi pénzhiány. Több színtársulat is megpróbálkozott a tavaszi időszakban előadásokat tartani, azonban ezek rendszerint veszteségesek voltak. Például **Fodor István** színigazgató 1877. április 4-től május 21-ig tartott előadásokat, első fellépése a „*Sáríka, a falusi egyszerűség*” című 4 felvonásos vígjáték volt. A Bereg hetilap tudósítása szerint a színigazgató nagy anyagi veszteségekkel távozott a városból, mivel a lakosság a színi előadásokra nem tartott igényt.¹⁴⁶ **Károlyi Lajos** színigazgató társulata, aki 1883-ban tavasszal érkezett, a társulat március 26-án nyitotta meg előadásait a „*Vörös sapka*” című 3 felvonásos népszínművel. A társulat május 6-ig maradt, és nagy veszteséggel távozott, a beszámoló alapján ilyen nagymértékű pártolóhiány még nem volt a városban.¹⁴⁷ Konklúzióként levonható még, hogy Beregszász lakosainak bőven elég egy színidény, és az is az őszi időszakban.

Gerőfi Andor színtársulata 1884. július 14-én Ungvárról Máramaros-szigetre való utazása során kitérőt tett Beregszászba, és néhány előadást tartott a városnak. A színtársulattal ekkor **Helvey Laura** drámai színésznő is megérkezett, aki a „*Vasgyáros*” és a „*Fedóra*” című előadásban szerepelt. A színésznő hírnevének köszönhetően a lakosság érdeklődést mutatott a színtársulat iránt,¹⁴⁸ azonban egy évvel később, 1885 februárjában már nem volt sikeres a társulat, a fentiekben is említett okok miatt a város lakosai inkább a késő nyári és kora őszi időszakot preferálja a színelőadások terén, a tavaszi időszak nem volt kedvező, így ez esetben sem.¹⁴⁹ Az előző színtársulatok hibáiból nem tanulva **Miklossy Gyula** színtársulata ismét a tavaszi időszakban kezdte el 1886. április 3-án az előadásainak sorát, melyet a lakosság rossz időszakra hivatkozva ismételten nem pártolt.¹⁵⁰

1886 júliusában **Bánfalvi Béla** színigazgató társulatának előadásait, az nyári-őszi idénytől függetlenül, hatalmas közömbösség jellemezte.¹⁵¹ A sorozatos színtársulatok bukása a városban már kényes helyzetet generált, így muszáj volt ezzel a problémával foglalkozni. A Bereg hetilap hasábján megjelent egy cikk a „*Színészet ügye*” címmel, mely felvázolja az előadások érdektelenségének okait, és keresi a megoldást. A cikk írója szerint a legoptimálisabb megoldás egy egyesület felállítása lenne, amelynek feladata racionálisan megszervezni a színelőadások menetét.¹⁵² A **Bokody-pár** színtársulata kissé megtörte a közömbösséget, az utolsó előadásokon a közönség már

¹⁴⁵ Színészet In: Bereg, VII. évfolyam, 31. szám, 1881.

¹⁴⁶ Színészet In: Bereg, IV. évfolyam, 22. szám, 1877.

¹⁴⁷ Színészet In: Bereg, IX. évfolyam, 14. szám, 1883.

¹⁴⁸ Színészet In: Bereg, X. évfolyam, 29. szám, 1884.

¹⁴⁹ Színészet In: Bereg, XI. évfolyam, 5. szám, 1885.

¹⁵⁰ Miklossy Gyula színtársulata In: Bereg, XII. évfolyam, 11. szám, 1886.

¹⁵¹ Színészet In: Bereg, XII. évfolyam, 28. szám, 1886.

¹⁵²K: A Színészet ügye In: Bereg, XII. évfolyam, 30. szám, 1886.

betöltötte a termet, azonban a színtársulat befolyó összege nem volt nyereséges.¹⁵³ 1887 őszen rövid időszakban tartott előadásokat Valentin Lajos, Halmay Imre és Rónaszéky Gusztáv vezetésével a **debreceni színtársulat**. Annak ellenére, hogy nyereséget nem remélt, pozitívan hagyta el a várost.¹⁵⁴ A beregszászi színészet igényeinek tehát a nem túl hosszú, nyári-őszi színidény bizonyult megfelelőnek, ezt bizonyítja 1892-ben **Sághy Zsigmon** színtársulata a városban, aki hosszú időszakban és tavasszal tartott előadásokat a városnak, emiatt pedig csak csekély pártolásban részesült a társulat.¹⁵⁵ Több cikk is megjelent a színielőadások apátiája végett, melynek következménye az volt, hogy jól felszerelt, tehetséges színtársulat elkerülte a várost. Emiatt is volt égető kérdés egy egyesület felállítása, amely a színielőadásokat koordinálja olyan módon, hogy az a város lakosainak és az érkező színtársulatoknak is megfelelő legyen. Az egyesület megalakítására Kóródy Sándor vállalkozott, aki felismerte a problémát és 1893-ban több cikket is megjelentetett ez ügyben.¹⁵⁶ Március 25-én Kóródy vezetésével értekezletet tartottak, és lefektették az első alapokat a megalakulandó Irodalmi- és Műpártolói Egyesületnek. Az egyesület célja a műveltség, ezen belül az irodalom és a színművészet pártolása és segítése volt.¹⁵⁷ 1897-ben **Ágh és Beránék** színtársulata látogatta meg a várost, amely sikeresnek mondható, a nagyterem közönségi sorai már megteltek.¹⁵⁸

A század végén egyre sikeresebb színtársulatok léptek fel a városban, mint például **Deák Péter** társulata 1898-ban, aki március 2-án „*A Kékasszony*” című darabbal nyitották meg előadásaik sorát. A színtársulat március 15-re emlékezve egy új darabot mutattak be, az „*1848. A hadak utja*” címmel.¹⁵⁹ 1899 januárjában pedig **Báródy Károly** nagybányai színház igazgatójának társulata lépett fel a városban.¹⁶⁰

A beregszászi közönség nagy pártolásban részesítette a **Krémer Sándor** társulatát, aki a városban 1901-ben adott elő. A társulattal érkezett **Hegyesi Mari** is, aki nagy sikert aratott előadásával. A színésznő a „*Fedora*”, a „*Czigány*” és a „*Lowoodi Árva*” című darabban szerepelt.¹⁶¹ Érdekes színfoltja volt a város színészeti életének az 1902-ben bemutatott **Edison-színház**, amely képeket vetített le a közönségnek.¹⁶²

Munkácson már az 1880-as évektől mozgalom kezdődött egy állandó színház ügyében, melynek érdekében 1884 márciusában megalakítottak egy bizottságot. 1896. július 19-én, a millenniumi-ünnepség keretein belül letették az alapkövet a Munkácsi Nemzeti Színház javára,

¹⁵³ Színészet In: Bereg, XII. évfolyam, 45. szám, 1886.

¹⁵⁴ Színészet In: Bereg, XIII. évfolyam, 41. szám, 1887.

¹⁵⁵ Színészet In: Bereg, XVIII. évfolyam, 9. szám, 1892.

¹⁵⁶ A „Beregmegyei irodalmi és műpártoló egyesület In: Bereg, XIX. évfolyam, 12. szám, 1893.

¹⁵⁷ A „Beregmegyei irodalmi és műpártoló egyesület“ alapszabályai. In: Bereg, XIX. évfolyam, 18. szám, 1893.

¹⁵⁸ Színészet In: Bereg, XXIII. évfolyam, 9. szám, 1897.

¹⁵⁹ Színház In: Bereg, XIV. évfolyam, 9. szám, 1898.

¹⁶⁰ Színház : In: Bereg, XXV. évfolyam, 5. szám, 1899.

¹⁶¹ Színház In: Bereg, XXVII. évfolyam, 35. szám, 1901.

¹⁶² Edison-színház városunkban In: Bereg, XXVIII. évfolyam, 11. szám, 1902.

1899. november 28-án pedig ünnepélyes keretek között az épületet felavatták.¹⁶³ Beregszászban ilyen mozgalom 1902-ig nem alakult ki, hiszen ebben az időszakban a város színműpártolását próbálták feléleszteni, azonban a századfordulót követően a színpártolói közösség egyre nőtt, így felmerült egy állandó színház létesítése a városban.¹⁶⁴ Az ügy zászlóvivője a Beregmegyi Irodalmi- és Műpártolói Egyesület volt élén Arnold Sándorral, aki létrehozott egy színházépítési bizottságot, melynek feladata gyűjtést szervezni a színház épület javára.¹⁶⁵ Több gyűjtésre is sor került a cél elérésére, azonban 1910-es évre sem sikerült egy állandó színház épületet létrehozni. A színházépítés tervrajza és annak kivitelezése is folyt, azonban több tényező is gátolta, leginkább anyagi problémák.

Következtetésként levonható, hogy a vizsgált időszakban a színi előadások pártolása Bereg vármegyében, és azon belül Beregszászban még a korai stádiumát élte. Általában minden előadásokon ugyanaz a közönség jelent meg, tehát kialakult egy színpártoló csoport a lakosság körében, akik rendszerint a vármegye elitjei voltak.

¹⁶³ POPOVICS BÉLA: Adalékok a Munkácsi Nemzeti Színház történetéhez. In: Kárpátalja, IV. évfolyam, 48. szám, 2004.

¹⁶⁴ Színügy bizottság és állandó színház. In: Bereg, XXVIII. évfolyam, 18. szám, 1902.

¹⁶⁵ Beregvármegyei Irodalmi- és Műpártolói Egyesület. In: Bereg, XXIX. évfolyam, 6. szám, 1903.

ÖSSZEFOGLALÓ

A *szakdolgozatom tárgya* a kulturális események a Bereg hetilap hasábjain. Ahhoz, hogy rendezett képet kapjunk a tárgyról, fel kellett tárni a kontextusát is, így az első fejezetben felvázoltam három alponthoz a Bereg vármegye dualizmuskori viszonyait, lapkiadását és bővebben a Bereg hetilap történetével is foglalkoztam. Ebben a fejezetben összességében kimutatható, hogy Bereg vármegyében a magyar kulturális élet problémákban ütközött, hiszen a népességéből is adódóan a nem magyarok százalékos arányai a népesség felét tette ki. Ezen kívül a lapkiadás egyik kulcsfontosságú gátja a tömeges analfabetizmus volt. Megfigyelhető emiatt továbbá, hogy a lapkiadás országos szinten későn jelentek meg és a sajtótermék szempontjából is kevés volt a térséghez viszonyítva is. Azonban egy kiemelkedő orgánuma volt a dualizmuskori Bereg vármegyének a Bereg hetilap, mely 1873-tól egészen 1918-ig kisebb-nagyobb kihagyással jelentette meg számait.

A második fejezetben ismertettem a Bereg hetilap munkatársait, kiemelve Janka Sándor főszerkesztőt és Kóródy Sándor segédszerkesztőt. A kutatásaim során világossá vált számomra, hogy ezek a személyek nemcsak a Bereg hetilap kiemelt munkatársai voltak, hanem az adott kor társadalmi életének kulcsfontosságú személyei, akik a kulturális események főszervezői voltak.

A harmadik fejezetben foglalkoztam az egyletek elterjedésével, hiszen az elsőszámú kulturális események alakítói az egyletek voltak a dualizmus idején. Itt kiemeltem két fontosabb egyletet, a kaszinókat és a nőegyletet, akik számtalan bált, estét, táncmulatságot, ünnepséget szerveztek meg. A dualizmus korára jellemző volt a vándorszínészet tömegessé válása, így munkámban tüzetesebben foglalkoztam a színi előadásokkal Beregszászban.

Összességében úgy vélem, hogy a lapkiadás körülményeit bemutattam a munkámban, betekintést mutattam a Bereg hetilap kulturális életében. Úgy vélem, hogy a Bereg hetilap még rengeteg olyan potenciális kutatási témát rejt, mellyel érdemes lenne foglalkozni.

РЕЗЮМЕ

Тема роботи: Культурні події на сторінках щотижневої газети «Берег». Для того, щоб отримати впорядковану картину, необхідно було дослідити його контекст, тому в першому розділі я описала умови дуалізму в Березькому комітаті, публікацію газети та більш детально історію щотижневої газети «Берег». У цьому розділі можна продемонструвати, що культурне життя угорців у Березькому комітаті мало труднощі, оскільки відсоток інших етнічних груп становив половину населення. Окрім того, однією з ключових перешкод у виданні газет була масова неписьменність. У зв'язку з цим можна також помітити, що видавати газети на національному рівні почали досить пізно. Однак видатним органом Березького комітату у період дуалізму був тижневик «Берег», який більшою чи меншою мірою видавав свої випуски з 1873 по 1918 рік.

У другому розділі йдеться про співробітники щотижневої газети «Берег», виділивши головного редактора Янки Шандора та помічника редактора Шандора Коровді. В ході дослідження мені стало ясно, що ці особи були не лише ключовими фігурами щотижневика «Берег», але й ключовими фігурами тогочасного суспільного життя і були головними організаторами культурних подій.

У третьому розділі розглядається поширення асоціацій, оскільки організаторами культурних подій і період дуалізму були саме асоціації. Тут я виділила дві великі асоціації - казино та жіночу асоціацію, які організовували незліченні бали, вечори, танцювальні вечірки, церемонії. Вік дуалізму характеризувався масовою міграцією мандрівної акторської майстерності, тому в своїй роботі я більш детально займалася театральними виставами в Берегові.

Загалом, я вважаю, що обставини видання журналу описані у моїй роботі, показав розуміння культурного життя тижневика «Берег». На мою думку, газета «Берег» все ще має багато потенційних тем дослідження, які варто було б розглянути.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM JEGYZÉKE

I. KORABELI SAJTÓ

1.) BEREG című hetilap

Harmadik évfolyam: 1, 2, 4, 14. szám, 1876.

Negyedik évfolyam: 22, 32. szám, 1877.

Ötödik évfolyam: 1, 6, 7, 12, 16, 20. szám, 1879.

Hatodik évfolyam: 7. szám, 1880.

Hetedik évfolyam: 3, 8, 13, 24, 31, 39, 48, 50. szám, 1881.

Nyolcadik évfolyam: 7, 10, 17, 53. szám, 1882.

Kilencedik évfolyam: 14. szám, 1883.

Tizedik évfolyam: 28-29. szám, 1884.

Tizenegyedik évfolyam: 5. szám, 1885.

Tizenkettedik évfolyam: 11, 28, 30, 45. szám, 1886.

Tizenharmadik évfolyam: 18, 41. szám, 1887.

Tizennegyedik évfolyam: 10. szám, 1888.

Tizenötödik évfolyam: 10, 29, 47. szám, 1889.

Tizenhatodik évfolyam: 10, 45. szám, 1890.

Tizenhetedik évfolyam: 17. szám, 1891.

Tizennyolcadik évfolyam: 9, 10, 16, 19, 36. szám, 1892.

Tizenkilencedik évfolyam: 12, 18, 27. szám, 1893.

Huszdik évfolyam: 20. szám, 1894.

Huszonegyedik évfolyam: 1, 37. szám, 1895.

Huszonharmadik évfolyam: 1, 8, 9, 45. szám, 1897.

Huszonnegyedik évfolyam: 9. szám, 1898.

Huszonötödik évfolyam: 5, 20. szám, 1899.

Huszonhatodik évfolyam: 1, 9. szám, 1900.

Huszonhetedik évfolyam: 1, 31, 35, 46. szám, 1901.

Huszonnyolcadik évfolyam: 11, 18. szám, 1902.

Huszonkilencedik évfolyam: 6, 40. szám, 1903.

Harmincadik évfolyam: 27. szám, 1904.

Harminckettedik évfolyam: 43. szám, 1906.

Harmincharmadik évfolyam: 52. szám, 1907.

Harmincnyedik évfolyam: 50, 52. szám, 1908.

Harminchatodik évfolyam: 50, 52. szám, 1910.

Negyvenedik évfolyam: 1, 31. szám, 1914.

2.) MUNKÁCS című hetilap

Második évfolyam, 17. szám; 20. szám; 32. szám, 1882.

3.) A HON napilap

Tizenhatodik évfolyam, 302. szám, 1878.

II. MONOGRÁFIÁK ÉS SZAKKÖNYVEK

4.) BUZINKAY GÉZA: Kis magyar sajtótörténet. Budapest, Haza és Haladás Alapítvány, 1993.

5.) ENGELTHALER RÓZA: A beregszászi állami polg. leányiskola értesítője 1896/7. tanévről, Beregszász, 1897.

6.) FÉNYES ELEK: A Magyar Birodalom nemzetiségei és ezek száma vármegyék és járások szerint. Pest, 1867.

7.)GAJDÓ TAMÁS: Magyar színháztörténet II. (1873-1920). Budapest, Magyar Könyvklub, 2001.

8.)KERÉNYI FERENC: Színháztörténet (1867-1920) Kettős kötet. Budapest, Enciklopédia Humana Egyesület, 2001.

9.) KÓKAY GYÖRGY: A magyar sajtó története. Budapest, 1994.

10.) LEHOCZKY TIVADAR: Beregvármegye monographiája I. rész. Ungvár, 1881.

11.)LEHOCZKY TIVADAR: Beregvármegye monographiája II. rész. Ungvár, 1882.

12.)Magyarország történeti helységnévtára: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, Központi Statisztikai Hivatal Népszámlálási Főosztály, Budapest, 2000.

13.) SCHÜRGER FERENC: Állami főgimnázium értesítője. XXV. évfolyam, Beregszász, 1914-1915.

14.) SZINNYEI JÓZSEF: Magyar Írók Élete és Munkái. Budapest. MTA, 1992.

III. TUDOMÁNYOS TANULMÁNYOK ÉS SZAKCIKKEK

15.) CSATÁRY GYÖRGY: Múltunk írott ereklyéi. Ungvár-Budapest, Intermix Kiadó, 1995.

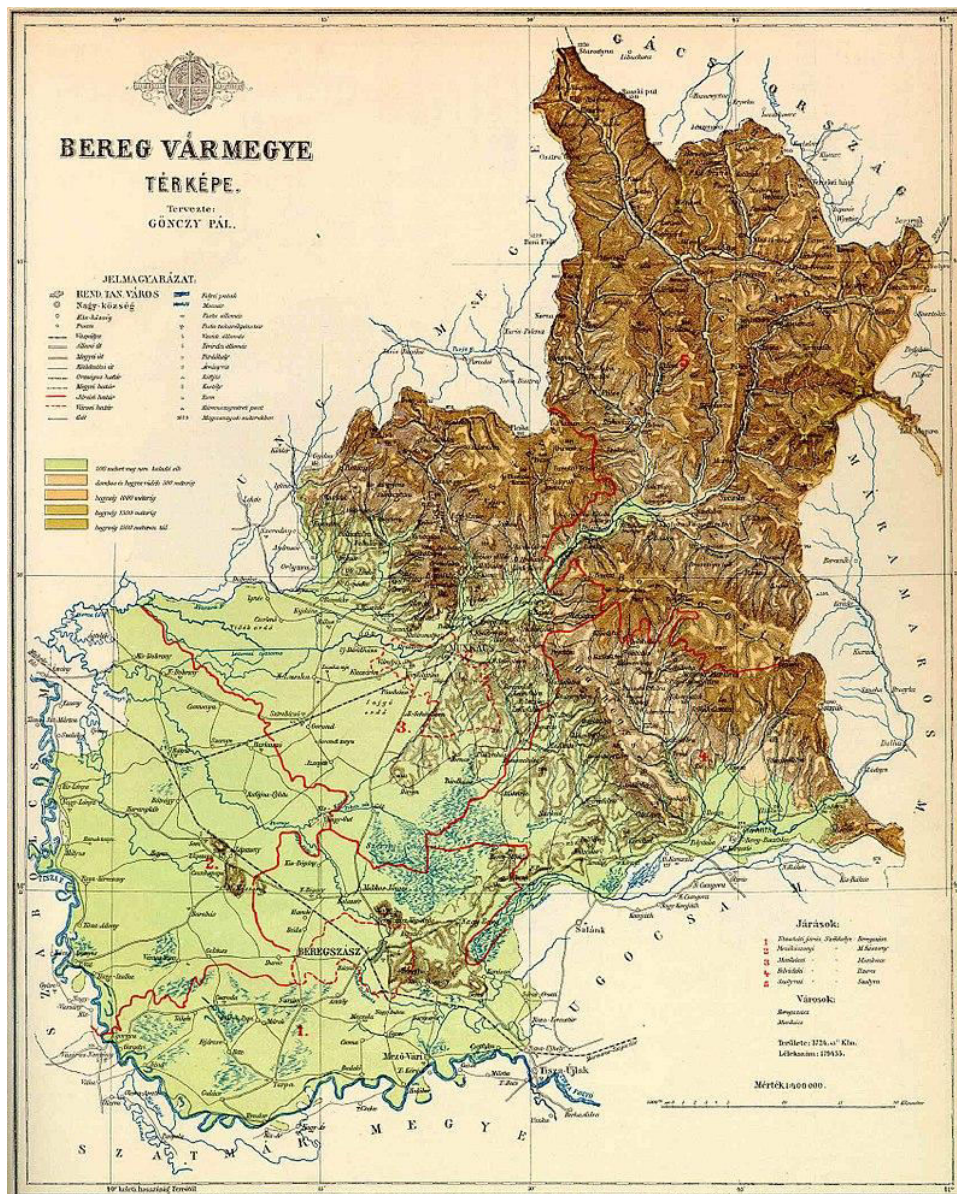
16.) CSATÁRY GYÖRGY: A millenniumi mozgalom kezdeményezője volt. (Janka Sándor (1847-1914) újságíró, gimnáziumi tanár) Kalendárium Ungvár, 1996-1997.

17.) FEJŐS SÁNDOR: Művelődés és kultúra a dualizmus kori Magyarországon (1867-1918), Szeged, 2018.

- 18.) LÁSZLÓ GÉZÁNÉ: A történelmi Bereg, Szabolcs, Szatmár, Ugocsa és Ung vármegyék sajtótörténete 1845-től 1920-ig. Budapest, 2013.
- 19.) KERESZTYÉB BALÁZS: Vidékünk közéletének tükré: a Bereg. In: Hatodik Síp VI. évfolyam, 1994.
- 20.) POLYÁK MARIANN: Görög katolikus és állami elemi népiskolák Bereg vármegyében a dualizmus elején. Piliscsaba, 2013.
- 21.) POPOVICS BÉLA: Adalékok a Munkácsi Nemzeti Színház történetéhez. In: Kárpátalja, IV. évfolyam, 48. szám, 2004.
- 22.) R. M.: A Beregmegyei Kaszinó százéves története. In: Új idők, 50. évfolyam, 11. szám, 1944.
- 23.) REHO ANNA: A Kisdednevelők Országos Egyesület Szakosztályainak létrehozása és munkássága Kárpátalján (19. Század vége—20. Század eleje). In: Neveléstörténet, XII. évfolyam, 3-4. szám, Székesfehérvár, 2015.

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet: Bereg vármegye térképe 1893-ban¹⁶⁶

¹⁶⁶ Tervezte Gönczy Pál, Posner Károly és fia a térképészeti intézetének. Kiadása Budapesten, 1893.
Letöltés helye: <https://oregpenz.hu/2019/01/bereg-varmegye-terkep-1893/> 2021. 05. 06.

2. számú melléklet: BEREK vármegyében megjelenő újságok 1867- 1918 között

1. Bereg vármegyében megjelenő újságok 1867-1918 között¹⁶⁷
1. Bereg (1874. jan. 1.–1919. márc. 16.) Szünetelt: 1877. szept. 16.– 1879. jan. 1913. júl. 6-tól: politikai, független. Beregszász
2. Postai Szemle (1879. febr. 1.–1879. aug. 3.) Bátyú
3. Post Zeitung (1880.) Bátyú
4. Munkács (1884. máj.–1938. aug.) 1910. júl. 24-től: politikai és vegyes tartalmú. Munkács
5. Beregmezei Tanügy (1885. jan. 1.–1919. febr. 1.) Szünetelt:1896. febr.–1897. jan. Beregszász
6. Szünóra (1885. júl. 8.–1885. dec. 8.) Beregszász
7. Vas-Gereben (1888. aug. 5.–1888. dec. 30.) Munkács
8. Kárpátvidék (1890. aug.–1890?) Munkács
9. Munkács és Vidéke (1892. szept. 25.–1897. aug. 15.) Munkács
10. Beregi Ellenőr (1897. dec. 19.–1898. márc. 27.)
11. Állami Tanítók Országos Egyesületének Értesítője (1898.–[1902. máj. 15.]) Munkács
12. Munkács Beregvármegye Hivatalos Lapja (1903. júl. 2.–1919.) Beregszász
13. Beregi Újság (1904. júl. 4.–1909. márc. 12.) 1907. okt. 3-tól: politikai és vegyes tartalmú, pártoktól független. Beregszász
14. Bál előtt (1904. szept. 18.) Munkács
15. Beregvármegye (1910. jan. 31.–1911. dec. 4.) Beregszász
16. Beregmezei Hétfői Újság (1911. ápr. 24.– 1911. júl. 24.) Beregszász
17. Beregi Hírlap (1912. dec. 9.–1920.) politikai és vegyes tartalmú, pártoktól független. Beregszász
18. Pro Libertate (1916. febr.-márc.–1916. nov.) Beregszász
19. Új Bereg (1918. dec. 12.–1918. dec. 20.) Beregszász
20. Új Magyarország (1918. ?) Munkács

¹⁶⁷ Saját készítésű táblázat In: László Gézané: A történelmi Bereg, Szabolcs, Szatmár, Ung és Ugocsa vármegyék sajtótörténete 1845-től 1920-ig, Budapest, 2013, 175-183. old.

3. számú melléklet: Janka Sándor emléktáblája Beregszászban¹⁶⁸

¹⁶⁸ Letöltési hely: <https://www.karpatinfo.net/latnivalok/janka-sandor-emlektablaja-beregszasz> 2020.05.02.

4. számú melléklet: LEHOCZKY TIVADAR: Adatok a helynevek magyarosításához ¹⁶⁹

eladása.

Adatok helyneveink magyarosításához.
 LEHOCZKY TIVADAR.

Hazánkban korábban az idő szerint a magyarosításra való török és, nem lesz fölösleges ennek következtében ha Beregmegyénk némely orosz helyiségeinek időben hangzatos nevét megmagyarosítjuk. Én ezekre nézve részint előbbi történelmi adatok, részint hagyományok a szónyomzás alapján egy tervezetet készíték, melyet ezennel közlök. Szívesen vándom, ha ezzel a közérdeklődést ez irányban felkeltvén, akadni fog, ki nézetét tervezetemről tolmácsolandja s ha közös discussio folytán sikerülend a helyneveket teljesen megmagyarosítanunk. Hogy ehhez a hatóságok partólásán kívül egyéb nem szükségesítetik, fölösleges említenem, a közvélemény mind azt, mi korczera, mi helyes, magától könnyen elszokván fogadni és megvárniadani. Így például felhozom, hogy néhány év előtt a ferdjénél nevezetessé lett Hársfalva helyiséget meg szótlanok: Noszpiadnak nevezték. (magyarul „hársfalva”-t jelent) s ha még az oroszok is csak ez új nevén hívják a falat; hát az 1827. évben keletkezett „Dracsina-Élet”-ben említi me „Törösfalvat” holott ez önkéntes magyarosítás utólag szorított lett általános elfogadva.

Szerzők pedig, ha hol kezdés nincs, ott vég sem lehet s ezen általánosságban a gyűjtemény és szándékban, ne riadjunk vissza s kezdés neveltségtől s kisértekn meg a további magyarosítást, így:

Mindhogy Abránka néven négy helység találtatik megyénkben s bizonyos, hogy a Verchovinában fekvő Nagy-Abránkát, annak múlt századból eredő pecsétje szerint is „Abránka”-nak nevezték, a szerint a varezkei járásban fekvő Kis- és Nagy-Abránkát, megkülönböztetéssel a felsővidéki járásban fekvő két hasonlóvá falutól, elnevezhetők „Kis- és Nagy-Abránka”-nak.

Bilaszovica lehetne Bilászfalva; az 1704-iki urbéri jegyzék szerint Bilász nevű család levén annak kenéze s alapítója.

Benadika lehetne Benadékfalva; az 1649-iki urbéri jegyzékben is így nevezetett.

Berezinka hajdan Kis-Lednyfalvának hivatalott Kis- és Nagy-Bisztrát lehetne Kis- és Nagy-Sebesfalvának okorosztelni, magyarosítva a szó jelentőségét; egy a Felső Kis-Bisztrát is; Bisztra oroszul sebést jelentvén.

Borszucsjina lehetne Borzafalva.

Buboliska Bubófalva; régi okmányokban Robavistyének nevezetvén.

Bukovinka = Bókfalva.

Csabina = Csabfalva.

Csapdcska = Csapdóc.

Cserjódcs = Csérjafalva (1631. okmány.)

Cserlón = Csérmlón (1548. okmány.)

Cseralk = Cserfalva.

Diezkovica = Diezfalva.

Dobrécs = Dobófalva.

Dubini = Tölgyfalva.

Dubrovica = Dóborfalva. Az 1570-ik évi urbérben így említettik.

Dunaszfalva lehetne Dúnafalva. Dunkó vagy Dankó ismét Dancó, vagy Dancó.

Dusina = Dúsfalva.

Hankovica lehetne Hankafalva.

Herezfalcs = Herezfalva (1649. ki urbér szerint.)

Huhokajatak = Huhokajafalva.

Hulubina = Gombafalva.

Alsó- és Felső-Huzovica lehetne Gyertyános.

Hribócs = Gocsva vagy gombafalva.

Hukliva = Zugó.

Jalova = Fenyves.

Jobbovica = Jóbfalva.

Iglincz = Agyagosfalva. (1570. urbér szerint.)

Ilkócs = Illésfalva.

Ivaskofalva = Vassfalva, Oroszul ugyis Vaskovicsának mondatik.

Kálnik = Sárfalva.

Klacsánó = Kelecsany.

Klocakófalva = Kolosfalva.

Kucsárka = Kacsfalva.

Kucsora = Bozótfalva. (1649-ben Korcovának nevezetett, mi bozótot jelent.)

Kotilnicza = Tempófalva. (Kotelnicza leveles nyere.)

Kucsova (Kállok mellett) = Korenfalva.

Kustánfalva lehetne Kosztánfalva (1597-ben Kosszándor levén telepítvén, kitől a falu később elferdült.)

Kustánnak elnevezetett.

Kutkafalva lehetne Kutfalva. Igaz, hogy a XVII. században Kut- és másnép Farkasfalvának is nevezetett; de ez utóbbi név egészen ténnyel meghonosítható.

Kuzmina lehetne Kuzmánfalva.

Latorka = Latorka.

Lauka = Pálófalva.

Leczfalva = Léczfalva.

Lucska annyit jelentvén oroszban, mint mező vagy rét, innen lehetne Kis- és Nagy-Lucsát Kis- és Nagy-Rótnók elnevezni.

Lukova lehetne Lukácsfalva.

Makarja = Makár.

Kis-Martinka = Kis-Martófalva.

Krajna-Martinka = Vég-Martón.

Maszárfalva = Mészárfalva.

Medvegyócs = Medvefalva.

Medveza = Medvés.

Kis-Melnicsua = Kis-Melmos.

Miskarovicza = Mihályfalva.

Miszticza = Miszticse. (A XV. században így nevezetett.)

Novoszelicza = Ujfalu vagy Ujtelek.

Olenova = Szarvasfalva.

Patkandéz = Patkányos.

Paulova = Pálos.

Pereszoriva = Peresziló. (A XVII. század okmányai szerint.)

Perakraszna = Szépfalu.

Petrusovicza = Pótertelek.

Pisztraháza hajdan (az 1428-ki ádománylevél szerint) Pisztránsfalvának, később Bisztraházának nevezetett.)

Podpolócs = Polosalja (XVI. századbeli okmányok szerint.)

Rafajnaufalu = Roffoiujfalva. (A XIV. században itt ily birtokos család volt. L. Bergom. Mon. III. 10.)

Romanócs = Románfalva.

Runofalva = Runfalva.

Ruskócs = Oroszfalu. (1391-ki batárjárásimátyó szerint.)

Salesztó = Szőlóstó.

Szaszka = Szászfalva.

Szinyák = Kékfalva. Szinyákhegy a XVII. század okmányai szerint kékberénynek íratott.

Szucsánfalva = Felsőfalva. Alapítójáró.

Tibava = Tibafalva.

Tisova = Tisófalva.

Trosztanica = Toroszfalva.

Verzas = Fűzes.

Vorotnicza = Kapufalva.

Volóc = Ökörmező. A XVII. században kirólag így nevezetett.

Zagyilszka = Gyilmeg.

Zimbrilova = Zimbrilfalva. (A XVI. században ily nevű megszállójától nyerte nevét.)

Zsdenyova = Sdenyó. Régi urbéri jegyzetekben néven említettik.

¹⁶⁹ Saját fénykép: In: Kárpátaljai Állami Levéltár, Beregszász Dátum: 2019. 11. 20.